BİR KÜLTÜR HİZMETİDİR
PARA İLE SATILMAZ

ABDÜRRAHİM B. ALİ EL-MELÂMÎ
(FEDÂÎ)
Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz
(hyt.1303/1885)

TEFSÎR-İ SURETÜ-L KEVSER

Hazırlayan
İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

بِسْـ ـ ـمِ ا ِ الرحْمَنِ الرحِيمِ

ا مد رب العا والصلاة والسلام على رسولنا

مد وعلى اله وصحبه وسلم ا ع

Allah Teâlâ Hadîs-i kutside buyurdu ki;

“ (Ya Muhammed!) **Sen olmasaydın bu kâinatı yaratmazdım”** [1]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemi sevmek ve O´nun ümmeti olduğumuzu bilmek, Allah Teâlâ´nın bizlere ihsan kıldığı en büyük nimetlerden birisidir. O´nun büyük bir nimet olduğu ve anlatmanın mümkün olamayacağını her şey itiraf etmiştir. Bu konuda noksan kalınmışsa, bu Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin yüceliğindendir.

---

[1] Hadis kitaplarında aslı bulunmayan bu veciz ifade hadis münekkitlerince de red edilmiştir. Aliyu’l- Kâri. Aclûnî ve Şevkânî, Sağanî’nin mevzu dediğini naklettikten sonra manasının sahih olduğunu kabul ederler. Bkz.Aliyu’l Kâri. 288; Aclûnî, II/164: Şevkâni. Fevaidu’l- Mecmua, 326; Deylemi’nin İbn. Abbas’tan; İbn. Cevzi’nin Selman’dan naklettikleri rivayetlerin her ikisi de mevzu kabul edilir. Suyûti de mevzu olduğunu tasdik etmiştir. Elbâni de yukarıdakileri naklettikten sonra mevzu olduğunu açıklar. Bütün bu değerlendirmeler için Bkz. Sağanı. 52: Aliyul Kâri. 295. 296; EIbâni. Silsileni Ahâdis-i Daire. 1/282

"Sen olmasaydın.." hadis-i kutsisi bize sonradan yaratılanların Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin mertebesinin kemalini ve yüceliğini hakkıyla idrak edemez manasını bize ilham etmektedir.Bu nedenle O´nun Allah Teâlâ ile arasında olan özel hususiyetin yüceliği bizlere kapalı olduğu için Allah Teâlâ dostları az bir kısmını **(Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî) Efendi gibi)** büyük zâtlar haber vererek bigâne kalmaktan bizi koru-maya çalışmışlardır.

Allah Teâlâ, Davut aleyhisselâma buyur-du ki;

"Ya Davut! Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi kendim için,

Âdemin çocuklarını Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem için,

Diğer yaratıklarımı Âdem'in çocukları için yarattım.

Kim benimle meşgul olursa, onun için yaratıklarımın önüne geçer.

Kendisi için yarattıklarımla meşgul olan-lardan ise kendimi saklarım."

Bu sevgi nişanesinden Abdürrahim B. Ali El-Melâmî Fedâi kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Efendinin Kevser Suresine yapmış olduğu Arapça şerhi[2] Osmanlıca çevirisinden [3] fay-

---

[2] Sure-i Kevser tefsiri / Abd er-Rahim b. Ali (ö. 1303 H.) Fedai- Osman Ergin Yazmaları -

dalanarak Türkçeleştirdik. Bu risalede Fedâî Efendi Kevser süresinin sırlarını makam-ı ehadiyetteki hakikat yönünden açıklaması yaparak istifademize sunmuştur.

Ayrıca bilgi birikimi olsun diye Kevser suresi hakkında daha geniş bilgi dağarcığına ulaşmak için özet bir tefsir ve Bedîüzzaman Sâid Nursî kaddese'llâhü sırrahu'l azîzin yapmış olduğu mahrem ve özel tefsirlerden birini de ekleyerek Kur'ân-ı Kerim'in en küçük suresinin mucizevî yönünü de açığa çıkarmaya çalıştık. Bu şekilde birkaç cepheden sureye bakışı sağlamak ile bazı şeylerin açığa çıkması açısından faydalı olmayı düşündük.

Müslümanlar olarak Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ümmeti olmak şerefine kavuştuğumuz için O'na layık birileri olabil-

---

OE_Yz_000580/06

[3] Atatatürk Kütüphanesi, İstanbul; Nadir Eserler Bölümü; Sure-i Kevser Tefsiri'nin Tercümesi / Abd er-Rahim b. Ali (ö. 1303 H.) Fedai; müt.: **Mustafa Efendi "Menlik Müftüsü"** 1321 H. - Osman Ergin Yazmaları - OE_Yz_000901/02

(Günümüzde Menlik) Güneybatı Bulgaristan'da bulunan bu kasaba Osmanlı zamanında Menlik diye adlandırılmaktadır. Osmanlı zamanında Serez kasabasına bağlıydı. Serez günümüzde Yunanistan'da kalmıştır.

mek adına gayret göstermeliyiz. Kişi tanımadığının kadrini ve yüceliğini bilemez. Allah Teâlâ'nın Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme verdiği kıymet ve değeri bu Fedâî Risâle'si ile daha iyi anlayıp sevgimizin kat kat olacağını belirtmek isterim.

Allah Teâlâ buyurdu ki:

"Kıyamet günü Rabb´in sana şefaat makamını verecek de hoşnut olacaksın." [4]

Bu ayet-i kerimenin tefsirinde demişlerdir ki;

Allah Teâlâ buyurdu ki; **"Ya Muhammed! Cümle mahlûkat Benim rızamı isterler ve biz de Senin rızanı isteriz."**

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin kazanmak şiarımız olmalıdır.

Ya Rabbî! Seni ve rasülünü çok severiz. Bu sevgi nâmına bizi, okuyanları, bu risaledeki manaları kabul eden ve etmeyenleri dahi bağışlamanı diyoruz.

"Muhakkak ki, Sen´in rahmetin geniş ve en çok olansın."

Kurtuluş Hudâ´ya tâbi olanlarındır.

İhramcızâde
İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Esenler /İstanbul
2010

---

[4] Duha, 5

MELÂMÎLİK

Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî) Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Üçüncü Devre Melâmîlerinden olup için bu usül hakkında kısa bir bilgiyi bu kısımda aktarmaya çalışacağız.

Melâmet, Arapça Levm kökünden türetilmiş, kınamak, ayıplamak, azarlamak, serzenişte bulunmak, korkmak, rüsvalık anlamına gelen melâmet mastar bir kelime olup, melâmeti ise, kınanmaya [5] konu olan de-

---

[5]Kınama: Kendine yönelik özeleştiri demektir.
Kınanma; başkalarının eleştirilerine açık olmak demektir. Kişi, her işin en iyisini, en güzelini, en doğrusunu kendisi yapar iddiasında olmamalıdır. Hikmet, yâni en iyi, en güzel ve en doğru nereden tecelli ederse kabullenilmeli ve alınmalıdır. Çünkü hikmet iyi insanların veya iyi olma iddiasında olan insanların malıdır. *Bir anlamda kınanma, müşavere demektir.* Bir iş yapılırken ehlinin fikirlerini dinleme, ehline danışma da kendi fikirlerinden dolayı kınanmayı göze almak

mektir.

Tasavvuf ıstılahında ise, temel vasfı, riyadan kaçınmak amacıyla gizlilik ve şöhretten sakınmak, iddia sahibi olmama, nefsi itham ederek onun ayıpları ile meşgul olma, güzel amellerini görmeme şeklinde de ifade edilmiştir. Bu hali kazanmış kişiye, Melâmî denir.

Melâmet, ibâdeti, âdâb-ı şeriatı, tarîkat esrarını terk etmek değildir. Melâmet tesettür demektir. Cümle evliyâullah, melâmet hırkasına bürünmüşlerdir.

"Giy melâmet hırkasın sultanlık anda gizlidir" [6]

---

demektir.

Melâmet ehlinin kendilerini kınamaları hususu Kur'an-ı Kerim'deki şu ayetlere dayanmaktadır.

"Ey inananlar, sizden kim dininden dönerse (bilsin ki,), Allah yakında öyle bir toplum getirecektir ki, O onları sever, onlar da O'nu severler. Müminlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı onurlu ve şiddetlidirler. Allah yolunda cihad ederler, kınayanın kınamasından korkmazlar. Bu, Allah Teâlâ'nın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah Teâlâ'nın lütfu geniştir. O her şeyi bilendir." (Mâide, 54)

"Kendini kınayan nefse yemin ederim." (Kıyamet, 2)

[6] Eşrefoğlu Rûmi kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Melâmet adında bir tarîkat yoktur. Bununla beraber umumiyetle tarîkatlarda Melâmet büyük bir makamdır. [7]

Melâmetîlik, ağır bir zühd ve riyâzat hayatına dayalı, koyu ahlakçı sûfiliğe karşı bir tepki hareketi olarak doğmuş ve ilahî cezbe ve vecde ağırlık veren estetikçi bir doktrin geliştirmiştir,[8] denilmektedir.

Melâmîlik konusunda en yetkili söz sahibi araştırmış olan Abdulbâki Gölpınarlı'ya göre de tarikat değil, bir **"aksülamel"**, yani reaksiyondur.

"Melâmet... tasavvuf ehline karşı çıkan bir zümrenin benimsediği yoldur. ...Melâmetî, ululuktan, davadan, kendini göstermekten, halkın sevgi ve saygısını kazanmak kaydından geçen, kerameti, insana benlik verdiği için erkeklerin hayız görmesi sayan, kendini herkesten aşağı, herkesi kendinden üstün gören, giyim-kuşam özelliğiyle, tekkeyle, vakıftan hazır yemekle, zikirle, vecde gelip bağırıp çağırmayla kendisini göstermeye çalışmayan, halktan hiçbir suretle ayrılmayan, kazancıyla geçinen, iç yüzden Hakk'la, dış yüzden

---

[7] (ERGİN, 1942), s. 149

[8]—OCAK, A Yaşar, Osmanlı Medeniyeti Tarihi, Editör: E. İhsanoğlu, Zaman Yay. İst, 1999, c. I, s.147, A. Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmiler,.., s.* 22–26

halkla beraber olan, hatta halkın saygısını, sevgisini bir kayıt bildiğinden, nafile ibadetlerini bile gizleyen, buna karşılık, onların kınamasından ürkmeyen, hattâ hattâ, bu yüzden de halka kendisini kötü gösteren kişidir...[9]

Bir başka kitabında, [10] Melâmîliği **"varlığından geçmek"** olarak anlatır:

"...Sufilerin bir kısmı tarafından en yüksek makam sayılan "Melâmet", aynı zamanda Varlık Birliği (Vahdet-i Vücud) inancında oluşa erişen kişinin varacağı en yüce mertebedir.

Gerçekten de bilgiyi bir gaye değil de vasıta olarak edinen kişi, sonucu bilmediğini bilir, öğrenir, bilgisini kınar, inkâr eder, bilgiyle övünen bilginlere güler.

Varlığından geçmek için savaşan, uğraşan kişi, sonucu, tabiata tutsak olduğunu, maddi bağlardan kurtulmaya imkân bulunmadığını anlar, kötülükte bulunmasa, hatta yapacağı şey kötülük olmasa bile içten tepen isteklerinin istekleriyle kıvranır, kendisini kınar, yerer, halkın iyi sanısından kaçınır.

---

[9]GÖLPINARLI, A,"Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler", İst. 1969, s. 246-248; Bkz:"100 Soruda Tasavvufun 118-126.).

[10] GÖLPINARLI, A, "Yunus Emre ve Tasavvufta" İst, 1961)

Hele aşk yüzünden varını elden çıkaran, hele, kendince, birliğe erip niyazı naza, ibadeti neşeye, huşuu cezbeye, mücahadeyi müşahedeye değişen, hele kul iken sultan olan, suttanken kul görünen, küfrü, imanı sevgi ateşine vurup yakan kişi, hele halden hale giren, bir anı bir anına uymayan aşık, elbette dar fikirliler, geri görüşlüler, bir dairenin içinde kalanlar, dünyayı kendi dairelerinden görenler tarafından kınanacaktır; elbette inançları yadırganacak, sözleri anlaşamayacaktır; hatta bu ruhî halete düşenler de ileri gittikçe gerideki hallerini yerecekler, kendi kendilerini kınayacaklardır. İşte "Melâmet" budur...".

Yine Gölpınarlı'ya göre, Melâmîlikle Fütüvvet arasında zamanla ideolojik bir kaynaşma yaşanmıştır. Melâmîlik düşünce sistemidir, onun iktisadî tamamlayıcısı da Fütüvvet olmuştur:

"...Halkın kınayacağı hareketlerden çekinmemek, hatta bilerek ve isteyerek kınanmak esası dolayısıyle batınîleşmeye daha müsait bir zümre olan Melamet erbabı, ideolojiyi temsil ederken bu ideolojinin, halk içinde iktisadi bakımdan bünyeleşmesini "Fütüvvet ehli" ele almış, böylece de ilk devirlerden itibaren, Sâsânîler zamanında

da mevcut olan Fütüvvet[11] **teşkilâtı ve müesseseleri, Melamet erbabıyla kaynaşmıştır..."** [12]

Reaksiyoner bir düşünce sistemi olan Melâmîlik, Türk Halk Edebiyatında tasavvufî bir zümre edebiyatı meydana getirmiştir:

"...Melâmî-Hamzavi edebiyatı, Alevi-Bektaşi edebiyatından tamamıyla ayrıdır. Bu edebiyatta varlık birliği (Vahdet-i Vücud) inancı, sarsılmaz bir temeldir. Batıni temayüller azdır; Ehli Beyt sevgisi pek kuvvetlidir; böyle olmakla birlikte Varlık Birliği inancının sonucu olarak Teberrâya[13] **pek açık rastlanmaz; takiyye, yani inancını gizlemek de bu edebiyatın özelliklerindendir. Tasavvufun bütün esasları, bu edebiyatta görülür; tasavvuf terimlerine karşılık Alevi-Bektaşi edebiyatında kendi erkân ve inançlarına ait terimler bulunduğu halde bu edebiyatta tasavvuf terimleri yer almaktadır; fakat zikir, esma, yani tanrı adlarını anarak yol almaya inanış, taç, hırka, vb. tekke, hânkah gibi toplanma yerleri kabul**

---

[11] **Fütüvvet**, Tasavvufta bir akım, Dinî ve mesleki birlik, esnaf teşkilatı veya Anadolu'da 13. yüzyıldan bu yana görülen örgütlenmiş zanaatçılar ve esnaf birlikleri

[12] GÖLPINARLI, A,"Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik" 2. baskı, İst. 1983, s. 186

[13] **Teberra:** Uzak durma. Sevmeyip yüz çevirme

ediş, sülükte yani manevi yolculukta nefsin yedi durağını aşış gibi şeyleri tümden kabul etmedikleri için tasavvufi edebiyatta sık sık rastlanan bu inançlar ve bunlara ait terimlerde yoktur; bunlardan, dolayısıyla bahsedilse bile kınanarak, reddedilerek bahsedilir. Bunlara karşılık aşk ve cezbeye büyük önem verilir. Melâmî-Hamzavi edebiyatında alay, hemen hiç yoktur; fakat şatıh vardır; şathiyeler,[14] remizlerle örülür; açık söylenmesinde mahzur görülen bazı inançlar remizlerle anlatılır ve bunlar, cezbeden çok akla dayanır. Zahitçe olmayan Melâmî-

---

[14] **Şathiye:** Dini ve tasavvufi halk şiirinde mizahi manzumelere genel olarak şathiye adı verilir.
Şathiyeler, mutasavvıf şairlerce söylenmiş ya da yazılmış, tasavvufi inançları dile getiren, anlaşılması yorumlanmasına bağlı şiirlerdir. Tasavvufi konuları işleyenleri şathiyat-ı sûfiyâne adını alırlar. Şathiyelerde Allah Teâlâ'nın celâl sıfatının değil, cemâl sıfatının ön plana çıkarıldığı görülür. Bu tür şiirlere genellikle Bektaşi-Alevi şairlerinde rastlanır. Allah Teâlâ ile alay eder gibi yazılmış şathiyeler küfür sayılmıştır.Ama şathiyeler asla küfür değildir.Şathiyeler biçimce komik ve alaylı olabilir ama şathiyede aranan şiirin arkasındaki düşüncedir.Anlanıp yorumlandığında çok derin anlamlara sahip olduğu görülür.Şathiye çok derin tasavvufi konular işleyen felsefi şiirlerdir. Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî)'nin risaleleri ve şiirlerinde bu tür özellikler bulunmaktadır.

Hamzavi edebiyatında, zahirî amellere dokunulsa bile ârifçesine dokunulur; tek sözle söylenmesi gerekirse bu edebiyat, aşka ve cezbeye, fakat akıllıca cezbeye ve bilgiye dayanan ağır başlı, biraz da Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerle karışık bir edebiyattır.

Melâmî-Hamzavi edebiyatı, Hacı Bayram'la başlar. Hacı Bayram hem tasavvufi halk edebiyatında yer almaktadır; hem bu edebiyata bir başlangıç olmaktadır....

... Hacı Bayram'dan sonra aynı yolda yürüyenlerden güçlü ve özlü bir divan şairi olduğu halde heceyle de şiirler yazan Dukakinzâde Ahmed (1556-1557) ve Ahmed Sârban'la (1545-1546) Melâmî edebiyatı gelişmiş, Kaygusuz Vizeli Alâeddin (1562-1563), bu edebiyatın kurucusu olmuştur..." [15]

[15] (Türk Halk Edebiyatında Zümre Edebiyatları", Türk Dili Dergisi, Türk Halk Edebiyatı Özel Sayısı. "Yunus Emre ve Tasavvuf un 241. sayfasına da bakınız. Burada, Melâmî-Hamzavi edebiyatının kaynağının Yunus olduğunu, Yunus etkisinin Hacı Bayram'dan başladığını anlatıyor).

GERÇEK MELÂMİLERİN VASIFLARI

Bu konuda şu vasıfları sayabiliriz.

—Sevgi kavramı Melâmîliğin birinci şiarıdır.

—İbadetlerini, nefsi için değil, Hakk için ve Hakk ile yapma gayretinde olan kişidir.

—İbadetlerini, ihsan mertebesinde, Allah Teâlâ'yı görüyormuş gibi yapma gayretinde olan kişidir. İbadetlerini, kendine bir varlık vermeden, kul olma gayreti içerisinde ifâ eden kişidir.

—İnzivaya çekilmiş halde, halktan kopuk, insanlardan uzak, halvette yaşamamaktır.

—Halk içinde, görünüşte aynen onlardan biri olarak yaşamaktır.

—Giyinişlerinde halktan bir ayrıcalıkları yoktur. Bir tarîkatı düşündürecek özel giyinişleri yoktur. Giyinişte gösterişe önem vermezler. Ancak; tevazu sınırları içerisinde, imkânları nisbetinde, en iyi, en güzel tarzda giyinirler. Giyinişlerinde, İslâm'ın genel ahlâk kurallarına uymayı, prensip edinirler. İnançlarının gereğini yerine getirmeye özen gösterirler.

—İfrat ve tefritten uzaktırlar. İlim ehlidirler ve ilme hizmet ederler.

—Halk içinde onlarla uyumlu yaşama gayreti ve bilinci içerisindedirler. Halka hiz-

metin, Hakk'a hizmet olduğunun şuurundadırlar. Hatta daha geniş anlamda, yaratılan bütün varlıklarla uyum içerisinde yaşama ve yaratılanı yaratandan ötürü hoş görmeye çalışırlar.

—Bilineni, iyiyi, doğruyu ve güzeli önce kendilerine emrederler. Böylece toplumda örnek insan ve örnek müslüman olmaya çalışırlar. Yine önce kendilerini kötü olandan, yalandan, dedikodudan ve çirkinliklerden korurlar. Bu özelliklerini muhafaza etmek için cemaatten ayrılmamaya özen gösterirler.

—Hizmet anlayışı geniş bir boyutu kapsar.[16]

—Allah Teâlâ'dan uzak kalmamaya, imkân nisbetinde Allah Teâlâ ile olmaya, O'nsuz yaşamamaya çalışırlar. Bunun basit bir nişanesi olarak her nefeste Allah Teâlâ'nın zikrini, Allah Teâlâ ile yerine getirme gayreti içerisindedirler. Toplumun içerisinde gizli veya kalbî zikirden gafil olmamaya ve

---

[16] "**İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır"**
"Milletin efendisi, bu millete hizmet edendir"
"**Eğer siz, Allah Teâlâ'nın dinine yardım ederseniz, Allah Teâlâ da size yardım eder"** (Hac, 40)
Öyle muttakiler ki, bollukta da darlıkta da infakta bulunurlar. Ve öfkeyi yutan ve insanların kusurlarını affeden kimselerdir. Allah Teâlâ da ihsan edenleri sever." (Âl-i İmran 134)

kalblerini uyanık tutmaya çalışırlar.

—Mürşidleri insanları kendilerine bağlamazlar. Allah Teâlâ’ya bağlarlar. Allah Teâlâ’ya biat ettirirler.

Zühdünü ko aşka düş ehl-i canân etsin seni,
Pîr-i aşka kulluk et cânâne cân etsin seni.
Bir zaman bülbül gibi efgânın ağdır göklere,
Şol kadar kıl nâleyi kim gülistân etsin seni.
Âr-u nâmusun bırak şöhret kabâsından soyun,
Gey Melâmet hırkasın kim ol nihân etsin seni.
Yüzünü yerler gibi ayaklar altında ko kim,
Hakk Teâlâ başlar üzre âsumân etsin seni.
Verme rahat nefsine dâim gazâ-yi ekber et,
Kâbe-i dil feth olup dârül-emân etsin seni.
Gel Niyâzi’nin elinden bir kadeh nûş eyle kim,
Mahvedip nâm-ı nişânın bî-nişân etsin seni.

Niyâzi Mısrî
kaddese’llâhü sırrahu’l azîz

MELÂMÎLİK, BUGÜN HÂLÂ DEVAM EDİYOR MU?

Bahsettiğimiz gibi kendi sistemi içinde gizlilikler barındırdığı için şöhretten uzak fakat etkisi çok olan bu reaksiyoner sistemin kıyamete kadar usûl ve tarikat izlenimi olarak devam edebileceğini söyleyebiliriz. ancak;

“Abdülkadir-i Belhî'nin torunu Ali Erkılıç'a göre, Melâmî silsilesi artık kesilmiştir. Abdülkadir-i Belhî üç kişiye, Beykoz'da Ak-

baba Dergâhı şeyhliğine tayin ettiği Ekrem Hocaya, oğlu Ahmed Muhtar Efendi'ye ve Erzurumlu Hafız Osman Kemali Efendi'ye hilâfet vermiştir. Zaten ilk ikisinin hilâfeti, Meclis-i Meşayih'te kayıtlıdır. Silsile bu üç kişiyle kesilir, zira Abdülkadir-i Belhî'nin halifelerinden hiçbiri, başkalarına hilâfet vermezler. Ali Erkılıç, babası Ahmed Muhtar Efendi'nin vermediğini kat'iyyetle bildiğini, Ekrem ve Osman Kemalî Efendilerle senelerce beraber bulunduğunu, onların da bir halife tayin etmediklerini anlatıyor; ama özellikle son zamanlarda, silsileyi takip ettiklerini iddia edip, kendisine bile Melâmîliği öğretmeye çalışanların ortaya çıktığını söylüyor.

Dolayısıyla bugün için Melamîlik, Gölpınarlı'nın dediği gibi, **"gönülde bir neş'e, hafızada bir yâddır"**[17]

Seyyid Osman Hulusi kuddise sırruhu'l-azîz Efendi buyurdu ki;

"Melamî yapmış olduğu amelleri halktan gizleyen kimselere denir. Ecdadımız Somuncu Baba Hazretleri de Melamîlerin başıydı. Melamî mürşidiydi." [18]

---

[17] (GÖLPINARLI, 1931-Tıpkı Basım 2006), Murat BARDAKÇI'nın Önsözü, s.VII, bkz:"Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatler", s.268)

[18] PALAKOĞLU, İsmail, Gönüller Sultanı S. Osman Hulusi Efendi, Ankara, 2005, s.424

Halvetî Ahmet Âmiş kuddise sırruhu'l-azîz Efendi'nin[19] Melâmîlik hakkındaki halkın

---

[19]**AHMED AMİŞ EFENDİ kaddese'llâhü sırrahu'l azîz**

Fatih Sultan Mehmed Han'ın türbedarlarından ve Şa'bâniyye tarîkatının son devir şeyhlerinden. İsmi, Ahmed Amiş *(Amiş kelimesinin Arapçadaki amîş veya a'meş'le ilgisi yoktur. Bu kelime Rumeli'de amca mânâsında «amm»ın tasğir (küçültme) sigası olup* ***"küçük amca"*** *demektir. Rumeli'de çok sevilen çocuklar bu tâbirle çağrılırlar*) olup, Türbedar veya Türbedar Ahmed Efendi isimleriyle de tanınır. 1807 (h.1222) de Tuna vilâyetine bağlı Tırnova'da doğdu. İstanbul'da 1920 (h.1338) de Hakk'a yürüdü. Aramgâhi ebedisi Fatih Camii yanındaki kabristandadır.

KIYMETLİ SÖZLERİNDEN BİR DEMET

"Ben, namazdan ziyade namaz kılanı severim."

"Marifet ehli, eşya ne üzere ise, hakikatiyle bilmiş ve görmüşlerdir." "İnsan surette muhtar, hakikatte mecburdur."**"Bütün mevcudat Hakkın zuhurudur. İlâhî şuûnât zatî iradedir."**"Allah, haddi zatında 'ekber'dir." **"Kalb safâsı, beden hafifliği iste."**"Allah Teâlâ olmak kolaydır, ama Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem olmak güçtür." **"Ağzımdan çıkan sözleri zamanla unuturum. Fakat ne söylersem hâdisât-i âlem öyle zuhûr eder."** "Mütecelli vâhid, mecla müteaddittir." (Tecelli eden birdir, Ayna ve görünme yeri çoktur.)

"Ezelde hilkat yok, zuhur vardır."

yanlış ve haksız telâkkisini büsbütün kaldırmak maksadıyladır ki;

"Biz o adı yasak ettik!" Demiştir.[20]

Sonuçta anlaşıldığı üzere melâmet aşkın bir hal olarak Ümmet-i Muhammed içinde kıyamete kadar var olacağı görülmekte ve devam etmektedir.

"Zahiren Kaderiyyûndan, bâtınen Cebriyyûn-dan ol." **"Bizi sevenleri sevenler imanlarını kurtarır."** "Bizim lafımız olduğu zaman sıkılıp kaçanlardan korkarız." **"Birisi senin yanında benim aleyhimde bulunursa beni müdafaa etme."**
"Ahmed (Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem adlarından biri) in Mim'i kalkarsa o vakit Ahad olur. Mim kalkar mı? Kalkarsa o vakit sen kalmazsın." **"Göçmüşe rabıta olmaz."** (Tasarruftan düşmüş evliya için)
"Tevâcüd, vecd, vücûd.. Bundan ötesi söylenmez ki?"
"Şerîati tut, hakîkati yut."
"Vahdet çeşnisi şimdi Kadirîlerle Halvetîlerde kalmıştır. Ötekilerde bir şey yoktur."
Huzuruna gelen bir gence: ***"Hadi git, meyhanelerde, kerhanelerde gezmeye devam et!"*** dedi ve çevredekiler sordular: **"Ama nasıl olur, Efendim?"** Cevap verdi: ***"Bunun, ezelî takdirde işi o. Bari bunu emirle yapmış olsun."***

[20]— (ERGİN, 1942), s. 225–226)

ABDÜRRAHİM B. ALİ EL-MELÂMÎ (FEDÂÎ)

Kaddese'llâhü sırrahu'l azîz

Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî), Prizren'de [21] dünyaya gelmiş, on dokuzuncu yüzyılda yaşamıştır. Dedesi Maksut Bey ve babası Ali Bey Prizren'in ileri gelen saygın ailelerinden biridir. Katlanova ve Doyran'da han, hamam ve arazileri olan bu aile olduk-

---

[21] Prizren (Arnavutça: Prizren / Prizreni; Sırpça: defacto olarak Kosova Cumhuriyeti'nin Prizren ilinde ve Sırbistan'ın Kosova-Metohija Özerk İli'ne bağlı Prizrenski Okrugda, dejure olarak ise UNMIK'in Prizrenski Okrugda yer alan bir şehir. **Kosova'nın ikinci büyük şehridir.** Şehir, Şar Dağları'nın eteklerinde konumlanmıştır. Prizren belediye sınırları Makedonya ve Arnavutluk devletleri ile sınırdaştır.
17 Şubat 2008 tarihinde Kosova Cumhuriyeti'nin tek taraflı olarak ilan ettiği bağımsızlık ilanıyla beraber Prizren, Kosova Cumhuriyeti'nin ikinci büyük şehri olarak, bu yeni cumhuriyetteki yerini almıştır. Şehirde Arnavutlar, Türkler, Boşnaklar, Rumlar, Fandalar (Katolik Arnavutlar) beraberce yaşamaktadırlar.

ça zengindir. Babası Ali Bey, Fedâî'nin eğitimine oldukça önem vermiş, onu dönemin en iyi okullarında okutmuştur. İlk eğitimini Üsküp'te alan Fedâî, ardından Mısır el-Ezher'de eğitimini tamamlamış ve Üsküp'e dönmüştür. Müderris olarak zahirî ilimler için icazet alan Fedâî, Üsküp Medresesi'nde müderrislik yapmaya başlamıştır. Uzun süre bu görevini sürdüren Fedâî, dinî ilimler konusunda dönemin sözü dinlenir âlim kişileri arasında yer almıştır.

Üsküp Medresesi'nde eğitim vermeye devam ettiği sıralarda Muhammed Nûrü'l-Arabî kaddese'llâhü sırrahu'l azîzin sohbetlerini duyar ve bu sohbetlerden çok etkilenir. Sonraki dönemlerde Fedâî'nin Muhammed Nûr'la uzun ilim tartışmalarına girdiğini görmekteyiz. Muhammed Nûr'un ilimle ilgili görüşlerinden, konuya getirdiği yorumlardan oldukça etkilenen Fedâî, ona biat etmek istediğini açıklar. Muhammed Nûr, bu isteğini kabul etmesi için bir şartı olduğunu, bu şartı kabul ettiği takdirde kendisine biat edebileceğini dile getirir. Fedâî, şartını kabul ettiğini söyler ve şartını sorar. Muhammed Nûr'un şartı Fedâî'nin **kalın dudaklı, kara ve çirkin kızıyla** evlenmesidir. Fedâî, bu şarta en ufak bir tereddüt göstermez ve kararlılığını yineler. Muhammed Nûr, bu kararı ailesine nasıl kabul ettireceğini sorunca, Fedâî

kararına ailesini karıştırmayacağını söyler. Ailesinin tüm karşı çıkmalarına rağmen Fedâî sözünden dönmez ve Muhammed Nûr'un kızı Latife Hanım'la evlenir. Ailesinden, ailesinin zenginliğinden ve şöhretinden tevhit ilmi uğruna fedakârlık yaptığı için Muhammed Nûr kendisine Fedâî ismini verir. Ancak belirtilmesi gerekir ki kâmil bir mürşitten maddî ya da manevî bir çirkinliğin zuhûr etmesi düşünülemez. Dolayısıyla Latife Hanım da aslında çirkin bir kadın değildir. Fedâî'nin Latife Hanım'la olan evliliğinden **Hacı Kemal Efendi, Hakkı Efendi** ve **Ali Efendi** olmak üzere üç oğlu olmuştur. Muhammed Nûr'un Latife Hanım'ın haricinde Şerif Efendi adında bir oğlu vardır. Oğlu ve halifesi olan Şerif Efendi'nin hiç çocuğu olmadığı için Muhammed Nûr'un soyu Latife Hanım ve Abdürrahîm Fedâî ile onların çocuklarından devam etmiştir.

Fedâî, tevhit ilminde zevki yüksek bir ihvân ve cezbeli bir zattır. Tevhit makâmlarını kısa sürede tamamlamış ve ilmindeki derinlik ilhamla günden güne artmıştır. Muhammed Nûr'un Melâmet-i Nûriye'yi yaymasında en önde gelen isimlerden biri olmuş, bu uğurda etkin görevlerde bulunmuştur. Geçmiş dönemlerdeki melâmîlerin merkezî yönetim tarafından bir tehdit unsuru görülüp kıyıma ve sürgüne

uğratılmalarına rağmen, Muhammed Nûr'un gayreti ve halifelerinin yönlendirmesi ile melâmîler merkezî yönetim tarafından bir tehdit olarak görülmemiş, herhangi bir kıyım ve sürgüne uğramamışlardır.

Abdürrahîm Fedâî, Ali Urfî Efendi, İstipli Salih Rıfat Efendi, Hacı Süleyman Bey, Şeyh Kemal Efendi, Vehbi Efendi, Hacı Maksut Efendi, Salih Lütfü Efendi ve pek çok önemli melâmî, haklarında ortaya atılan asılsız iddiaların görüşülerek giderilmesinde ve melâmetin yeni yüzünün merkezî yönetim tarafından kabul görmesinde etkin rol oynamış, örnek yaşantılarıyla halk tarafından benimsenmişlerdir. Dolayısıyla melâmet büyük bir coğrafî alanda geniş kitlelere yayılmıştır. Bu zaman zarfında Fedâî'nin, Üsküp Melâmî dergâhında Muhammed Nûr'un baş halifesi olarak görev yaptığını görmekteyiz.

Bursalı Mehmet Tâhir'in **Osmanlı Müellifleri** adlı kitabında (1333: 39) bahsettiğine göre Muhammed Nûr, 1884 yılında ikinci kez hacca gitmeye niyetlenmiş, damadı Abdürrahîm Fedâî, torunu Hacı Kemal Efendi ve ihvanıyla birlikte bu hacca katılmışlardır. Fedâî, hac dönüşü sırasında **Muharremin birinci günü 1885** tarihinde Hakk'a yürümüş, Süveyş civarında Ayn-ı Musa denilen yerde sırlanmıştır. Hakk'a yürüyüşünden

sonra Üsküp Melâmi dergâhına büyük oğlu Hacı Kemal Efendi şeyh olmuştur.][22]

Fudalâ-i meşâyihden, âşık ve muhakkik[23] bir zât olup Prizren'lidir. Mısırlı Seyyid Hoca (Seyyid Muhamed Nûrü'l-Arabî el-Melâmî) kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Hazretlerinin damadı ve baş halifesidir. Üsküp'te tedris ve irşâd ile meşgul oldu.

Üsküp Melâmî tekkesinde şeyh iken 1303-1885 yılı gurresinde (arabî ayın ilk günü) Seyyid'le beraber hacdan dönerlerken vapur Süveyş kanalını geçtiği sıralarda vefat etmiş ve cenazesi vapurdan çıkarılıp **"Ayn-ı Mûsâ"** denilen mahalde sırlanmıştır. Tedris halkasında bulunan ilim talebelerine iki defa icazet vermeye muvaffak olmuştur.

Hakk'a yürüyüşüne muhiplerinden Hakkı şu tarihi söylemiştir:

Bu cihanın devrini hiç bilmediler şeyhü şâb.
Kimse fehmetmez acap seyreyleyüptür bu dolap

Pirimiz kutbi cihan azmeyledi çun Mekke'ye
Bilesince yâr idi mürşidimiz âlî cenap..

---

[22] (ŞAHİN, Temmuz – 2009), s.4-5

[23] **Muhakkik:** Hakikatı araştırıp bulan. İç yüzüne inceliyerek vakıf olan. Hakikat âlimi. Hakikatlere hakkı ile vakıf ve ehl-i tahkik olan büyük İslâm âlimi

Avdet üzre der sefine azmi firdevs eyledi.
Vaslını arzu edenler ciğerin etti kebâb.

Cümle ihvan feyz alurdu bahri ilminden anın,
Canları yaktı firakı, çesmimizden kan silâp!

Hayderiydi, almadı evlâdı kabrinden nişan,
Bahr idi bahrile bahroldu Fedâî'ydi lakab.

Edelim کم ا erdi çün hükmi kader,
Hâkimi mutlak olur, hem cümleye hüsni meâb.

Hüsni hatmiىe delildir tarihi "Hakki" iyan,
نور ادوب جسم يلي روحه اي انقلاب[24]

Abdürrahim b. Ali El-Melâmî Efendi âlim bir zât imiş. Bir defa ulumi resmiyyeden de icazet vermiştir. 1302 de Seyyid Muhammed Nûr'un mahdumu Hacı Kemâl Efendiye muazzam bir sünnet düğünü yapılmış ve bu düğüne, İstanbul'dan bile ihvan davet edilmişti. Melâmiler, sahralara yayılıp mesela bir kısmı bir tarafta sohbet, diğer bir kitle başka bir tarafta zikriyle meşgul iken bir kısmı da başka bir tarafta davul, zurna ile icrayı aheng ederlermiş. Bu hâl, bazı

[24] "Nur edip cismi cemili ruha etti inkılap"

mutaasıplar tarafından İstanbul'a **"melâmîler davul zurna ile zikrediyorlar,** tarzında bildirilmiş ve durumun açıklanması için Seyyid Muhammed Nûr, İstanbul'a davet edilmişti.

Seyyid Muhammed Nûr kaddese'llâhü sırrahu'l azîz İstanbul'a Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî)'yi göndermiştir. Abdürrahim Efendi Meclisi Meşâyih reisinin melâmî sülûkünü sorması üzerine

"ednâ sülûkümüz halktan hakka suut; âlâ sülûkümüz haktan halka nüzuldür„[25] söyleyerek icap eden açıklamayı yapmış ve tekrar Üsküb' e dönmüştür. İstanbul'da kaldığı vakitlerde Tarsus tekkesinde misafir olmuştur.

ESERLERİ

Tefsir-i Sûretü'l Kevser, Kâside-i Nûniyye, **Kâside-i Tâiyye, Manzum Şerh-i Şâfiyye**, **Şerh-i Sırr-ı Ene'l-Hak**, **Hediyyetü'l-Hac**, **Risâle-i İrâde-i Cüz'iyye**, **Risâle-i Ahvâl-i Melâmiyye**, **Manzum Merâtibü'l-Vücûd**, **Mecmüa-i İlâhiyyât** eserleridir ki, matbu değildir.

---

[25] **"en düşük derece terbiye usûlümüz halktan Hakk'a çekmek; en yüksek derece terbiye usûlümüz Hakk'tan halka inişi sağlamaktır„**

Tefsir-i Sûretü'l kevser:

Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî)'nin yegâne arapça eseridir. İlim ve ihatası, tasavvuftaki derinliği tamamıyla bu tefsirde görünmektedir.

(Fedâî) Efendi bu risalede sofilerin vahdet anlayışı o kadar açıkça anlatıyor ki, Seyyid Muhammed Nûr'un bile

"makamı ehadiyyetül cem'den vârid olmuştur, açıklaması caiz değildir. Bulduğunuz yerde yakın yahut ta saklayın"

"Abdürrahim (Fedâî) Efendi ise keşke bu risâleden başka risale yazmasaydı; hele nazma hiç özenmeseydi..." demiştir.[26]

Risâle-i Vehbiyye:

Bu risale manzumdur. Fakat kafiyeden uzak acayip bir şeydir. Lisan da gayet bozuktur. Bu risalede merâtibi tevhid ve ittihadı anlatıyor.

Kasîde-i nuniyye:

Bin beyit kadar olup aynı tarz ve aynı şekildedir. Bu eserle güya **"Muhammediyye"** yi benzetmeye çalışmıştır !

---

[26] Sırların ifşası da kendi içinde görecelidir. İzin olmadan yazılmaz. Lakin bazı cepheden yazılması ise ehemdir. Bu ise hikmetin genişlemesine ve faydalı tarafının artışına sebep olur.

Hediyyetül Hac

Fenâ ve bekâ mertebelerini anlatan ve bunları menâsiki hacca tatbik eden küçük mensur bir risaledir. Sonunda Seyyid Muhammed Nur'un İbni Farız divânı okurken Müzdelife'de nebi ve rasüllerin ruhları ile görüşmesi olup hacda o mahalli Abdürrahim Efendiye gösterdiği yazılmıştır.

Risâle-i iradei cüz'iyye,

Şerhi sırrı Ene'l Hakk

Risâle-İ Ruhi Kızıl Alâ Esrarı Mebzul Muammayı Sırrı Ezel

Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî) Efendi bu acayip isimli risalede Seyyid'in hulefâsından İştip'li Salih Rifat Efendinin 10 beyitlik vezinsiz, kafiyesiz, hatta manasız bir gazelini nazmen şerh etmiştir.

Risaleden anlaşılıyor ki Abdürrahim Efendi cezbesi kuvvetli meczup bir zât olduğu gibi Salih Rifat Efendiye de pek tutkun imiş. Esasen Melâmîler de bunu söylemektedirler.

Diğer eserleri

Şerhi Safiye, Kasîdei Tâiye, Merâtibül vücut, manzum bir eserleridir.

İlâhilerindeki mahlasları **" Fedâi'**dir.[27]

[27] Bağdadî, Hediyyetü'l-Arifin, I,566 Ö.Rıza Kehhale, Mu'cemü'l-Müellifîn, XI,115; Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri, Matbaa-i Âmire, c.l, İstanbul, 1333 (Hicri), s.132-133; aynı eserin Türkçe basımı için bkz.: Bursalı Mehmed Tâhir Efendi, Osmanlı Müellifleri 1299-1915, C.l, İstanbul: Meral yayınları, Hazırlayanlar: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, s. 38-39.

ŞİİRLERİNE ÖRNEKLER

Dalarken bahri vahdette
Beni bu gün bulan sâlik

Çıkardın türlü gevherler.
Bulur ol türlü dilberler!

Muhakkak nûru Hakk'ım ben
Tecelli eyledi bedrim,

O iklimi haki katta;
Göründü ruyi dildarlar.

Okundu Besmele ismim
Göründü her benim cismim.

Verildi Fatiha resmim;
Bulan bu yüzü izzetler!

Göründü dil bana mutlak,
Muhakkak yüzüdür hem Hak,

Görenler buldular ıtlak;
Bunu bulandı Kanberler!

Adım şehri melâmette
Okundu hutbede **Levlâk**[28]

Duyulmuş ankâyı muğrıb,
Bu sırdır Hakka çemberler!

Niceler cehdederler hem
Anınçün zâhidan bana

Göremezler bu gün veçhim;
Dediler dahi ekferler!

Küfürdür sırrımım zülfü
Bu gün tutmuş hep âfâkı

Dahi ol hâli ruhsârım;
Budur sırrı peygamberler!

"Kuli'llâhümme sümme zerhüm"[29] hem
Budur râhı hakikat bil;

Bu gün sırrı bana geldi,

---

[28] "Sen olmasaydın.." hadisine telmih vardır.
[29] قُلِ اللّٰهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ "Allah" de, sonra da onları daldıkları sapıklıkta bırak" En'âm, 91

Sakın olma o serserler!

Bu gün benden duyan Hakk'tır,
“Fedâî” şehri ıtlakta

Sakın sanma ki insandır!
Kuruldu veçhe minberler!?

***

İnnallâha cemîlün yuhibbül cemal[30]
Kimdir ol kim ola sevmeye cemâl?
Mektebi irfana varmayan a’ma
Ne bilir kim kimdir meclâ?[31]
Nüshai âdemi eyledi mir'ât;
Tecelli eyledi nice zuhurat.
Ol sofi Şeytan secde etmedi,
Tardoldu ebedî kurba yetmedi.
Camii “Fe-ahbebtü”[32] nice der idi?
Bâde-i aşk ile hem harab idi.
Ol sırrı şabbı arife sor da bil;
Mescudi melâik hem ol etmiş bil!
İş bu gencin[33] tılsımın bulmak muhal;
Ey **“Fedâî”** aşk ile sen buldun cemâl![34]

---

[30] Allah Teâlâ güzeldir, güzelliği sever.
[31] **Mecla:** Ayna, mir'at. * Çıkma ve görünme yeri.
[32] “Öyleyse severim” “Öyle ise sen sev”
[33] **Genc (gencine):** Define, hazine. Kenz
[34] (GÖLPINARLI, 1931-Tıpkı Basım 2006), s.304-310

KEVSER SURESİ TEFSÎRİ

Kur'an-ı Kerim'in 108. suresi, 3 ayet, 10 kelime ve 42 harften ibarettir. İlk ayetinde; kevser'den bahsedildiği için, ona bu isim verilmiştir Kur'an'ın en kısa sure sidir. Diğer bir ismi de **“en-Nahr”** dır. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin oğlu Kasım aleyhisselâmın vefat ettiği zaman, müşrikler, O'nun zürriyetinin kesik olduğunu, vefatından sonra adının unutulacağını söylüyorlardı. As b. Vaîl ve Ukbe b. Ebî Mu'ayt gibi müşrikler de, buna benzer sözler sarf ettiler. Bunun üzerine Kevser suresi nazil oldu.

Surenin kelime kelime manası:

Rahman, Rahim Allah’ın adıyla…

اِنا Gerçekten اَعْطَيْنا biz verdik كَ sana الْكَوْثَرَ kevseri **1) Gerçekten biz sana kevseri verdik.**

فَصَل namaz kıl لِرَبكَ Rabbin için وَانْحَرْ ve

kurban kes **2) Rabbin için namaz kıl ve kurban kes.**

اِن Gerçekten شَانِئَكَ sana buğzeden هُوَ işte odur اْلاَبْتَر zürriyetsiz olan **3) Gerçekten sana buğzeden zürriyetsiz olan işte odur.**

<u>İniş Sebebi</u>

Hafız Bezzar'ın sahîh senetle İbn Abbas radiyallâhü anhdan yaptığı rivayete göre :

Medineli Kab b. Eşref Mekke'ye geldi. Kureyşli'ler ona dediler ki:

" Sen bugün için kavminin efendisi ve ileri gelenisin. Şu kavminden kopuk, soyu kesik adam (Muhammed) bizden hayırlı olduğunu iddia ediyor. Oysa biz hacıları, mihmandarlık yapıp gözeten, onlara su dağıtan, Kâbe'ye hizmet eden kimseleriz." Bunun üzerine Kâb b. Eşref onlara:

"Siz ondan hayırlısınız" dedi. O sebeple Kevser Sure si indi. [35]

İbn Ebî Şeybe'nin tahrîcine ve İbn Münzir'in İkrime'den rivayetine göre, adı geçen şöyle demiştir:

" Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize vahiy inmeğe başlayınca, Kureyşli'ler: **" Muhammed bizden kopup**

---

[35] Suyûti/Esbabu Nüzûli'l-Kur'ân: 122

(aslından, atalarının dininden) uzaklaştı" diyerek Ona karşı cephe aldılar. Bunun üzerine ilgili sure indi." [36]

İbn Ebî Hâtim'in Süddî'den yaptığı rivayete göre: Bir adamın erkek evlâdı ölünce Kureyşli'ler onun hakkında

" Falan adam ebter oldu" , yani soyu, nesli kesildi derlerdi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimizin erkek çocukları ölünce, Âs b. Vâil:

" Muhammed'in soyu, nesli kesildi, ebter oldu" dedi. Bu sebeple Kevser Sure si indi. [37] Ebû'l-Hasan Nisabûrî'nin tesbitine göre: İbn Abbas (R.A.) şöyle demiştir :

" Âs b. Vâil Mescid'e girerken Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz de oradan çıkıyordu. Bu sebeple Beni Sehm Kapısı'nda karşılaştılar ve bir süre konuştuktan sonra Âs b. Vâil içeri girdi ki, orada Kureyş'in ileri gelenleri oturuyordu. Ona, dışarda kiminle konuştuğunu sordular. O da: **" Şu nesli kesik (ebter) adamla..."** diye cevap verdi. Bunun üzerine Kevser Sure si indi. [38]

İniş sebebiyle ilgili rivayetlerin çoğu Sure 'nin Mekke'de indiğine delâlet etmektedir.

---

[36] Suyûti/Esbabu Nüzûli'l-Kur'ân: 122
[37] Suyûtî/Esbabu Nüzûli'l-Kur'ân: 123
[38] Nisabûrî/Esbabu'n-Nüzûl: 306

Allah daha iyisini bilir.[39]

Sure nin Kapsadığı Başlıca Konular:

1- Müşriklerin daha fazla saldırıya geçtiği bir dönemde Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Kevser'in verildiği konu edilerek hem İslâm'ın geleceğinin çok parlak olduğuna işaret ediliyor, hem de Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz ile müminlere teselli havası estiriliyor.

2- Allah Teâlâ için namaz kılınması emrediliyor ve yine O'nun için kurban kesilmesi kapalı bir anlatımla bildiriliyor.

3- Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem kin besleyip düşmanlık edenlerin soysuz kişiler olduğu ve öylelerinin geriye ahlâk ve fazilet adına, imân ve irfan namına bir iyilik bırakmayacakları haber veriliyor. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve Ona iman edenlerin geriye sayısız hayır ve iyilikler bırakarak ayrılacaklarına ve isimlerinin kıyamete kadar rahmetle anılacağına işarette bulunuluyor.[40]

---

[39] Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Anadolu Yayınları: 13/7027-7028.

[40] Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Anadolu Yayınları: 13/7026.

İlgili Hadîsler

Enes radiyallâhü anh diyor ki:

" Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz aramızda oturduğu bir sırada hafif uyukladıktan sonra tebessüm eder halde başını kaldırdı. Bunun üzerine:

" Ya Rasûlüllah! Sizi mütebessim yapan nedir?" diye sorulduğunda, O şu cevabı verdi:

" Az Önce bana bir sure indirildi ve Besmele çekip Kevser Suresini okudu. Sonra da bize sordu:

" Kevser'in ne olduğunu bilir misiniz?" Biz de:

" Allah ve Rasulü daha iyi bilir" dedik. Buyurdu ki:

" O bir ırmaktır ki, Rabbım onu bana vereceğini vaadetti. O çokça hayırdır; o bir havuzdur ki, kıyamet gününde ümmetim gelip susuzluklarını ondan (içerek) giderirler. Çevresindeki kaplar (bardaklar) gökteki yıldızlar sayısıncadır. Ümmetimden bazı kullar ona doğru seğirtirler; (derken) erişemezler. Ben de:

" Rabbim! onlar benim ümmetimdendirler" derim. Rabbım buyurur kî:

" Senden sonra onların neler işleyip or-

taya çıkardıklarını bilmezsin!" [41]

Abdullah b. Amr b. Âs radiyallâhü anh, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimizin şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

" Benim havuzumun eni ve boyu bir aylık mesafe kadardır. Suyu sütten daha beyaz, kokusu miskten daha güzeldir. Bardakları gökteki yıldızlar misali (çoktur). Ondan bir defa içen kimse bir daha susamaz." [42]

Enes radiyallâhü anh, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

" Havuzumun iki tarafı arasındaki mesafe Eyliya [43] ile Yemen'in San'â şehri arasındaki mesafe gibidir. Ondaki bardaklar, gökteki yıldızlar sayısı gibidir." [44]

Kevser ile ilgili birçok sahih hadislerden

---

[41] Müslim/salât; 53, 54, taharet: 37, fezâil: 40- Buharî/meğâzî: 17, 27, rikak: 53- Ebû Dâvud/sünnet: 23; Nesâî/bi'at: 35, 36- Ahmed : 2/162, 163, 199-3/14, 17, 26- 5/50- 6/297
Bkz: diğer versiyonları: Buhari/fiten: 1, rikak: 53- Müslim/taharet: 39, fezâil: 25, 26, 31, 32, 44, 45- Nesâî/taharet: 109- İbn Mâce/fiten: 5, zühd : 36- Ahmed : 1/257, 384, 402, 407, 425, 435

[42] Müslim/fezâil: 42

[43] Eyliya: Şam ile Mısır arasında deniz sahilinde. bir şehirdir.

[44] Tirmizî/kıyâmet : 14, 15- Ahmed : 3/225, 230- 4/149, 154- 5/149

sadece birkaç tanesini nakledildi.

Hadîslerin sıhhat derecesini dikkate alan Şeyh Muhyiddin Nevevî. Kadı lyaz, hüküm olarak şu sonucu çıkarmışlardır:

“ Havuzla ilgili hadîsler sahîhtir. Ona imân farzdır ve onu tasdîk imândandır. Sonra da bu hadîslerin hepsi Ehl-i Sünnet'e göre zahiri üzeredir, te'vîl edilemezler. Hem hadîsler mütevatir derecesine varacak şekilde nakledilmişlerdir.”[45]

Edebî Sanatlar

Bu sure birçok edebî sanatı kapsamaktadır.

1. Ayetinde, çoğul kipinin kullanılması ta'zîm ifâde eder. Zira Allah Teâlâ, **“Biz sana verdik”** demiş, **“Ben sana verdim”** dememiştir.

2. Cümleye, yemin yerine geçen te'kîd edatı olan ile başlanarak nefs-i mütekellimden gâibe maal gayr ile (إنا Gerçekten biz) denilmiştir. [46]

---

[45] Alaeddin Ali/Lübabu't-te'vü : 4/415Bkz:Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur’an Tefsiri, Anadolu Yayınları: 13/7028-7029.

[46] 1) İtikâdi düşünce, söylem ve davranışlarımızı **Tekit ve NASB eden** (إن) harfi, bir önceki haber ile ilişkili saklı bir sorunun cevabı olan cümlenin başına gelir. Buradaki saklı soru, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme yapılan iftiralara

Buradaki, **"Biz"** kelimesini, çoğul anlamına almak mümkün değildir. Ancak, bu atiyye ve bağışın elde edilmesi hususunda meleklerin, Cebrail ve Mikâil aleyhisselâmın ve önceki rasüllerin say'ü gayret gösterdiği şey cinninden bir bağış olduğunda, bir çoğul manası kastedilebilir. Çünkü Ey Muhammed, İbrahim aleyhisselâm senin rasül olarak gönderilmeni istemiş ve **"Ey Rabbimiz, onlara, içlerinden bir peygamber gönder... "**[47] demiştir. Hz. Musa aleyhisselâm da,

"Ey Rabbim, beni, Ahmed'in ümmetinden kıl" demiştir ki, bu da Allah Teâlâ'nın,

---

cevap için gelmesidir.

(إِن)**'nin ismine** ait yükümlülüğün (haberin), başkaları tarafından da görülür ve bilinir hâle geldiğini imâ ettiği için, bu ismi NASB eder. Yani, ismin sahibi sürekli olarak kendisiyle ilgili haberi doğrulayan davranışlar sergiler.

(إِن)**'nin haberinin** Ref olması ise; bu haberin mazide vukû bulduğunu, huy hâline geldiğini ve muzaride de farkında olmadan devam ettirdiğini bildirir. Kişi bu olumsuz huyunu, **idrâk edinceye kadar** devam ettirir. (**İdrâk : Vehbî olarak bildim** demektir. Çünkü Arapça'da (إِدْرَاكٌ) **Bildirmek** masdarının Türkçemizdeki söylenişidir ve **"Allah Teala'nın izniyle O bildirdi de, bildim."** anlamı saklıdır. Bu nedenle de İdrâk etmek, bir lütuftur ve kesbî değildir.)

[47] Bakara, 129

"Musa'ya o emri vahyettiğîmiz vakit, (habibim) sen batı tarafında değildin, görenlerden de değildin..." [48] ayetinden anlaşılan husustur ve

"Benden sonra gelecek olan ve adı Ahmed olan bir rasülü müjdeci olarak..." [49]demek suretiyle, İsa aleyhisselâm da, seni müjdelemiştir.

Buradaki', **"Biz"** ifadesinin tazim manasına alınmasına gelince, bunda, o bağışın büyüklüğüne dikkat çekme vardır. Çünkü bu bağışı yapan, göklerin ve yerin Cebbâr'ı olan Allah Teâlâ, kendisine bağış yapılan, **"Hakikaten, biz sana kevseri verdik"** hitabının muhatabı olan Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi, hibe ise, Kevser adını alan şeydir. Ki, Kevser; **"alabildiğine çok olan"** demektir. Bu lafız, bağışlayanın, kendisine bağış yapılanın ve bağışın büyüklüğünü ihsas ettirince, bu ne büyük bir nimet! Bu ne ne yüce lütuf! Bu, ne görülmemiş bir şereftir.[50]

Allah neden biz ifadesini kullanıyor?

Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ zaman zaman zatıyla ilgili yerlerde **"biz"** ifadesi kulla-

---

[48] Kasas, 44
[49] Saf, 6
[50] Fahruddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 23/458-459.

nır. Mesela:

"Hiç şüphe yok ki, Kur'ân'ı biz indirdik, elbette onu yine biz koruyacağız." [51]

"Biz insanı en güzel biçimde yarattık." [52]

Müfessirler bu gibi ayetlerde kullanılan çoğul kipinin **"azamet"** ifade ettiğini bildirirler. Türkçede bunun bir örneğini **"siz"** ifadesinde görürüz. Bizden büyük olanlara hürmeten **"sen"** demek yerine **"siz"** demeyi tercih ederiz. Buradaki**"siz"** ifadesi çoğul anlamda kullanılmadığı gibi, tek olan Allah Teâlâ hakkında bazı ayetlerde geçen **"biz"** ifadesi çokluk anlamına gelmez.

Dikkat edilirse Allah Teâlâ'nın **"biz"** dediği yerlerde sebeplerin kullanımı da söz konusudur. Mesela, geçen ayetlere baktığımızda Kur'ân-ı Kerim'in indirilişi ve insanın yaratılışı anlatılmaktadır. Kur'ân-ı Kerim'in indirilmesinde Hz. Cebrail aleyhisselâm, insanın yaratılmasında ise anne ve babası sebep olarak görev yapmaktadır.

"(inna)- meselenin azamet ve ehemmiyetine işarettir.

(inna): Burada (ya) mütekellim-i maalgayr, zamirinin zikirlerinden Allah Teâlâ'nın halk, icad ve itaa fiilinde vasıta-

---

[51] Hicr, 9

[52] Tin, 4

nın bulunmadığına, kelam ve hitabında vasıtaların bulunduğuna işarettir.

Konuyu farklı bir boyutta değerlendirilirse; Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerimde, her zaman **"ben"** yerine **"biz"** diye hitap etmiyor. Âyetler hep bu şekilde sıralanmıyor. Yerine göre, **"Ben"**, mevzuunun gelişine, meselenin anlatılışına göre hitap tarzları da değişiyor.

Nitekim meallerini vereceğimiz şu âyet-i kerimelere dikkat edilirse bu husus açıkça görülür:

"Ey İsrailoğulları! Size ihsan ettiğim nimetlerimi hatırlayın ve son peygambere iman edeceğinize dair Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, Ben de size verdiğim sözü yerine getirip mükâfatınızı vereyim. Ve sadece Benden korkun." [53]

"Kullarım senden Beni sordukları vakit de ki, muhakkak Ben çok yakınım. Bana dua ettiği zaman, dua edenin duasına cevap veririm. Öyle ise onlar da Benim davetime uysunlar. Bana iman etsinler ki, doğru yolu bulmuş olsunlar."[54]

"Ben cinleri ve insanları ancak Bana ibadet etsinler diye yarattım" [55]

Birkaç misal olması bakımından mealle-

---

[53] Bakara,40-41
[54] Bakara, 186
[55] Zâriyat, 56

rini verdiğimiz bu âyetler gibi daha pek çok âyet-i kerimelerde Yüce Rabbimiz, kendi zâtından **"Ben"** mânâsına gelen zamirlerle ifade etmektedir. Bu âyetlere dikkat edilirse, **"Bana verdiğiniz sözü", "Kabul ederim", "Beni sordukları vakit", "Benden korkun"** gibi ifadelerin doğrudan Allah Teâlâ'nın zâtıyla ilgili olduğu ve arada hiçbir vasıta kabul etmeyeceği görülür. İşte Allah'ın **"Ben"** diye hitap ettiği âyetlerin büyük ekseriyeti hep zâtıyla ilgilidir.

"Biz" diye hitap edilen âyet-i kerimelerde ise, umumiyetle arada bir vasıta vardır. Meselâ Kur'ân'ın indirildiğini haber veren bütün âyet-i kerimelerde "Biz indirdik" buyurulur. Bütün âyetler vahiy kanalıyla indirildiğine göre, burada Allah ile Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem arasındaki vasıta, bir melek olan Cebrail aleyhisselâmdır. Yine

"Bulutla gölge yaptık" [56]gibi âyetlerde işi yaptıran Allah Teâlâ, işi yapan **"Allah'ın memurları"** mesâbesindeki meleklerdir. Ancak burada, meleklerin **"memur"** olarak vasıflandırılmasını, insanların işlerini kolaylaştırmak için kullanma zorunda kaldıkları memurlarla kıyaslamaktan kaçınmak lâzımdır. İnsanlar acizliklerinden dolayı memur tutuyorlar; Allah Teâlâ ise kâinatta hükme-

---

[56] Bakara, 57

den kudretinin icraatını ilân etmek, onlar vasıtasıyla azametini bildirmek için melekleri istihdam ediyor.

Zaten birçok müfessirimiz, bu çeşit âyet-i kerimelerde Allah Teâlâ'nın kendi azamet ve kudreti, ulûhiyet ve kibriyâsı ile hitap ettiğini bildirirler. Yâni Allah Teâlâ, Esmâü'l-Hüsnâsı ve sıfatlarıyla birlikte hitap ederek, kendi büyüklüğünü ve celâlini bildirmektedir. Meselâ, **"Kur'ân'ı kesinlikle Biz indirdik, elbette onu yine Biz koruyacağız"**[57] mealindeki âyet-i kerimenin metninde **"biz"** mânâsına gelen dört kelime vardır. Burada hem Allah Teâlâ'nın kibriya ve azametinin ifadesi bahis mevzuudur, hem de meselenin ehemmiyeti zamirlerle kuvvetlendirilmektedir.

Müfessir Ebu's-Suûd Efendi, bu âyetin tefsirinde, **"Biz azamet-i şânımız ve uluvv-i cenabımızla Kur'ân'ı indirdik"** der. Kevser Suresinde geçen **"Biz"** mânâsına gelen **"İnnâ"**nın tefsirinde ise Fahrüddin Râzi, **"buradaki 'Biz'den murad, Cenab-ı Hakkın azametini göstermektir"** der. **"Çünkü Kevser'i Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme hediye olarak veren, yerin ve göğün sahibi olan Allah Teâlâ'dır. Hediye edilen şey de verenin büyüklüğüne göre bir**

---

[57] Hicr, 9

kıymet ve azamet kazanır."[58] [59]

3. "Sana verdik" cümlesinde, mutlak vuku bulacağını ifade eden geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Yüce Allah **"Sana vereceğiz"** demedi. Çünkü bu vaad mutlaka yerine gelecektir. Bu sebeple daha vurgulu olsun diye bunu geçmiş zaman kipiyle ifade etti. Sanki bu olay gerçekleşmiş ve olmuştur.

4. Kelimesi de, çokluk ve mübalağa ifade eden bir vezindir.

5. "Rabbin için" şeklindeki isim tamlaması, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin değer ve şerefini gösterir.

6. 3. Âyet hasr ifade eder. **"Soyu kesilmiş olan sadece sana buğz edendir"** demektir.

7. Sure nin başı ile sonu arasında, yani "Kevser" ile "Ebter" arasında uygunluk vardır. Çünkü Kevser, çok hayır; ebter ise, her türlü hayırdan mahrum demektir. Kısalığına rağmen bu sure birçok edebî sanatı kapsamaktadır.

<u>Surenin İcazı</u>

İ'câz, insanların aciz olduğu, güç yetiremediği bir durumu ifade eder. Kur'an-ı Ke-

---

[58]Fahruddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 23/476-477.

[59]Mehmet Paksu, www. Sorularla risale. com

rim Allah Teâlâ kelamı olduğu için insanlar onun benzerini yapmaktan acizdiler. Nasıl ki, Allah'ın kudret kelimesi olarak yarattığı bir varlığı yaratmaktan insanlar aciz ise kelamına da nazire getirmekten acizdirler.

Kur'an-ı Kerimin i'câzının delili yine Kur'an-ı Kerimdir. Mekke müşrikleri peygamberimizden (sav) mucize istedikleri zaman yüce Allah onlara Kur'an-ı Kerimi delil göstermiştir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme hitaben **"Kendilerine okunan Kur'anı sana indirmiş olmamız mucize olarak yetmez mi?"** buyurarak Kur'anın i'câzına dikkatleri çekmiştir.

Kur'ân-ı Kerime nazire getirmek mümkün değildir. Yüce Allah'ın bu konudaki fermanı şöyledir:

"**Yoksa diyorlar mı ki: "Onu kendisi uydurdu?" Hayır. İmân etmezler. Haydi onun misli bir söz getiriversinler, eğer doğru sözlü kimseler oldu iseler."** [60] Bu ayette yüce Allah bir kitap getirsinler demiyor. **"Bir söz getirsinler"** yani **"Kevser suresi gibi bir satırlık birkaç kelimeden ibaret bir söz söylesinler de görelim"** diyerek onlara meydan okuyor.

Gerçekten de **"Kevser Suresi"** gibi bir sa-

---

[60] **(Tur,33-34)**

tırlık söz söylemeleri mümkün değildir. Çünkü Bediüzzaman Said Nursi hazretlerinin **"Rumuzat-ı Semâniye"** isimli eserinde açıkladığı gibi Kevser Suresi bütün Kur'ân-ı Kerim'in bir hülasasıdır. Bütün Kur'ân-ı Kerim'i inzal etmeyen bu surenin benzerini yapamaz.

1. Surenin harfleri öyle bir şekilde seçilmiştir ki mevcut 28 harfin benzer ve kardeş olan harflerinden dile en kolay olanları seçilmiş, dile ağır olan harfler terk edilmiştir.
2. Harflerinin adedi Besmele ile beraber 65 olup **"Hüve"** ifade eder. **"Hüve"** yani **"Allah"**[61] lafzına tevafuk eder.

3. Harflerinin ebcedî makamı 3000'dir. Bu adedi ile Yasin, Furkan, Fâtır, Saffat, Sa'd, Ra'd, Rûm, Zuhruf, Şûrâ, İbrahim surelerinin 3000 harfine, tevafuk eder ve onları gösterir. Hem Bakara, Âl-i İmran ve Nisa Surelerinin 3000 adet kelimelerine parmak basar ve onlar ile olan münasebetini gösterir.

4. Surede geçen 13 adet **"Elif"** harfi ile Fatiha Suresini 13 **"Elif-Lâm"** olan harf-i tarifine ve **"Elif-Lâm"** ile başlayan meşhur 13 surenin başlarına işaret eder. Bunların yedisi **"Elif-Lâm-Mim"** ile altısı ise **"Elif-Lâm-Ra"** ile başlamaktadır. Böylece Kur'ân-ı Ke-

---

[61] 66 sayısına da tekabül eder, Ebced usulüne göre farklılıklar bulunur.

rim Fatihada, Fatiha da Kevser Suresinde münderiç olduğunu mu'cizâne ifade eder.

5. "Kevser" kelimesi kutsi, câmî, küllî ve nurânî bir kelime olup anlamı "Hayr-ı kesîr" demektir. Ahiretteki "Havz-ı Kevser"i meydana getiren bütün dünyevî hayır ve iyilikleri ifade eder. Âlemlere rahmet olarak gönderilen peygamberimizin (sav) insanlığa getirdiği bütün hayır ve iyilikleri ve Kur'an-ı Kerimin insanlık âlemine sunduğu bütün hayırlı ve güzel işleri içine alacak kadar anlamı geniştir. Bu hayırların içinde İslamiyeti ve insanlığı şereflendiren bütün fetihler vardır. Sure bunların tümüne gerek ima, gerek işaret ve gerekse kasıtla işaret eder. Meselâ: Tekerrürsüz 8 harfi ile hicretin 8. senesinde Mekke'nin fethine işaret ettiği gibi, "Elif"in ve "Nun" harfinin sekizer defa tekerrürü ve "Kelkevser"in sekiz harfi ile tevafuk edip İstanbul'un hicri 857 tarihinde fethine işaret eder.

6. Kevser Suresinin içinde geçen "El-Kevser" kelimesinin makam-ı ebcedisi 757 olup Sultan Orhan Gazinin aynı tarihte Sal ile Avrupa yakasına geçerek 40 kahraman askerini şehit vermekle beraber İstanbul'u ve hükümetini ilk defa İslam hükümetine cizye vermeye mecbur etmesi tarihine parmak basar. Bundan tam yüz sene sonra da İstanbul fethedilmiştir. Buna da "İnna

A'teynâke" ile niçin verildiğini ifade eden "Fe-Salli"nin "Fe" si alınsa 857 olup aynı tarihte Sultan Fatih eliyle İslam dairesine girmesine tevafuk eder.[62]

Kevser Ve İçerdiği Nimetler

" Kevser" , " fev'âl" kalıbında **" kesret"** ten türetilmiştir. Tıpkı "nevfel" in "nefeb" den türetilmesi gibi. Araplar genellikle sayı, miktar ve ölçü bakımından çok olan her şeye **"kevser"** derler. Nitekim oğlu seferden dönen yaşlı anneye: **" Oğlunuz nelerle dön-dü?"** diye sorulduğunda, o: **" Kevser ile döndü"** diye cevap verir. İşte çokluk ifade eden **" kevser"** in bu anlamda kullanılması çok yaygındır. Şüphesiz kadının bundan kastettiği mana **" çok mal"** dır. Bazan **"kevser"** , hayrı, iyiliği çok olan adama sıfat olarak getirilir. Aynı zamanda arkadaş, dost ve aşiretin çokluğu da bu kelime ile ifade edilir. Bunları özetleyecek olursak, şu mana ortaya çıkar: Kevser, çok hayır, çok iyilik, feyiz ve bereket anlamına geldiği gibi, kıya-met gününde müminlerin susuzluğunu gi-derme konusunda Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin havuzuna ve onun çokça hayır olarak hizmete sevk edileceğine de

---

[62] **M. Ali KAYA,** http://www.fikirbahcesi.org/din/ kuranin-ic-zi.html

delâlet etmektedir.[63]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme Verilen Kevser

Âyette ifadesini bulduğu şekilde Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize verilen Kevser, kaç mânaya veya kaç farklı nimete delâlet etmektedir?

Gerçi sahih hadislerde bunun ahiret gününde Hz. Muhammed'e sallallâhü aleyhi ve selleme mahsus hazırlanmış büyük bir havuz, bir ırmak olduğu açıklanmıştır. Şüphesiz bu kelimenin en çarpıcı anlamı da budur. Ancak Rasûlüllah Efendimize bundan başka birçok büyük hayırlar, çokça iyilikler de verildiğini ve verileceğini dikkate alan ilim adamları bu ismi 16 şekilde yorumlamışlardır. Şöyle ki:

1- Cennet'te bir ırmaktır.

2- Mahşer ehlinin hesap vermek üzere bekletildikleri **"Mevkıf"** de Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize tahsis olunan bir havuzdur.

3- Nübüvvet ve Kitap'tır. Nitekim Tabiîn'den İkrime bu yorumu tercih etmiştir.

4- Kur'ân-ı Kerim'dir. Bu, Tabiînden el-Hasan'ın yorumudur.

---

[63] Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Anadolu Yayınları: 13/7029-7030.

5- İslâmiyet’tir. Çünkü o her yanı ve yönüyle çokça hayır ve rahmettir. Bu yorum, el-Muğîre'den rivayet edilmiştir.

6- Kur’ân-ı Kerim’in her bakımdan kolaylaştırılması ve şer'i hükümlerin hafif tutulmasıdır. Bu yorum, Hasan b. Fazl'den rivayet edilmiştir.

7- Arkadaş, dost, yandaş ve aşîretin çokluğudur. Bu, Ebû Bekir b. lyaş'ın yorumudur.

8- En iyi ve en güzel olanı, en kalıcı ve rahmet saçanı seçip beğenmektir. Bu, İbn Keysan'ın yorumudur.

9- Nam ve şöhretin çoğalıp yaygınlaşması ve kalıcı bir iz bırakmasıdır. Bu, Mâverdî'nin yorumudur.

10- Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin kalbinde bir nurdur ki, bu onu Allah Teâlâ'ya (muttasıl) yaklaştırır.

11- Şefaat makamı ve yetkisidir.

12- İnsanlardan icabet ehlinin Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin davetine olumlu cevap vermeleri için Allah'ın tecelli ettirdiği mucizelerdir. Bu, yorum Şa'bî'den rivayet edilmiştir.

13- **“Lâ İlahe İllallah, Muhammed'ün Resûlüllah”** sözüdür.

14- Dinde çokça bilgili ve anlayışlı olmaktır.

15- Beş vakit namazdır.

16- Çok önemli ve başarı dolu olaylardır.

Bu yorum ve görüşlerin en sahih ve en muteber olanı, birinci ile ikinci yorumdur. Böylece Kevser, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimizden yana dünya ve âhiret hayırlarına delâlet eden geniş kapsamlı bir kavramdır. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin nurlu yolunda yürüyen müminlerin de hem dünyada, hem ahirette Kevser'in feyiz ve bereketine erişmeleri umulur. Aynı zamanda mahşer alanında Rasûlüllah'ın havuzuna kavuşmaları ve susuzluklarını gidermeleri için verilen müjdeler arasında bulunuyor[64].

Rabbin İçin Namaz Kıl

Âyette **" namaz"** mutlak olarak anılmıştır. Surenin Mekke'de nazil olduğuna bakılırsa, o dönemde Arap Yarımadası'nda putlara tapılıp onlar adına kurbanlar kesilirken, bu batıl ve çirkin âdeti ve çarpık inancı kaldırmaya yönelen İslâm Nebisinin Allah Teâlâ'ya ibadet için namaz kılması ve yalnız O'nun adına kurban kesmesi son derece anlamlıdır. Sure'nin Medenî olduğunu, yani Medine'de indiğini söylersek, bu namazın sabah ve bayram namazı olduğu; **"nahr"** ın da kurban bayramına mahsus kurbana işaret

---

[64] Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Anadolu Yayınları: 13/7030-7031.

bulunduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Bu iki yorum, âyetin delâlet ve işaretine ağırlık kazandırdığından ilim adamları âyetini beş ayrı şekilde yorumlamışlardır. Şöyle ki:

1- İbn Abbas'a radiyallâhü anha göre: **Üzerine farz olan namazı kıl.** Tabiîn'den Dahhak de aynı yorumu benimsemiştir.

2- Katade, Atâ' ve İkrime'ye göre: Kurban Bayramı namazını kıl. Nitekim Enes radiyallâhü anh diyor ki:

" Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz önce kurbanlık hayvanı keser, sonra namaz kılardı. Bilâhare aldığı işaret üzerine, ümmetine önce namaz kılmayı, arkasından kurban kesmeyi emretti." [65]

Tabiînden Saîd b. Cübeyr bu konuyu biraz daha açıklayarak şöyle tefsirde bulunmuştur:

" Rabbın için farz olan sabah namazını Müzdelife'de kıl ve Minâ'da kurban kes!" Saîd b. Cübeyr ayrı bir yorum olarak da şöyle demiştir:

"Bu âyet Hudeybiye'de inmiştir ki, o günlerde Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz Mekke'ye girmekten ve Beytullah'ı tavaf etmekten alıkonmuştu. Bunun üzerine Allah Teâlâ Ona namaz kılmasını, kurbanlık develeri kesmesini ve öy-

---

[65] el-Câmi'u Li-Ahkâmi'l-Kur'ân : 20/218.

lece Medine'ye dönmesini emretti. O da Hudeybiye'de bu emri aynen yerine getirdikten sonra Medine'ye döndü. İbnü'l-Arabî diyor ki: **“ Namaz kıl”** dan maksat, beş vakit namazsa, şüphesiz bu namaz ibâdetlerin rüknü, İslâm'ın kaidesi ve dinin en büyük ana direklerinden biridir. O bakımdan bu çok önemli ibâdete devam edilmesi te'kiden bildirilmiştir. Ama bu namaz, Müzdelife'de kılınacak sabah namazı ise, şüphesiz bu, kurbana eşlik eden bir namazdır, yani sabah namazından sonra Minâ'ya gidilip orada kurban kesilir. Çünkü Minâ'da kurbandan önce sabah namazından başka namaz yoktur. Bu namazın Kurban Bayramı namazı olduğunu söyleyenlere göre, şüphesiz bu, Mekke'de değil, Medine'de cereyan etmiştir.. Zira Bayram Namazı, icmâ ile Mekke'de değil, Medine'de kılınmıştır.”

3- Hz. Ali'ye kerremallâhü vecheye göre: **“ Fesalli lirabbike”** den maksat, **“ Namazda sağ elini sol elinin üzerine koy”** demektir.[66] Ayrıca ellerin göğüs hizasında belirtilen şekilde tutulması söz konusudur. Zira “nahr” bu mânaya da delâlet etmektedir.

4- “ İftitah, rükû’ ve secde tekbîrlerinde elleri göğüs seviyesine kadar kaldır” demektir. Hz. Ali kerremallâhü vecheden yapı-

[66] Darekutnî/salât: 5

lan zayıf bir rivayete göre ise,

"Bu âyet inince Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz Melek Cebrail'e:

"Allah Teâlâ'nın emrettiği nahîre nedir?" diye sordu. O da : **" Bu, ayın son gecesi manasına değildir. Allah Teâlâ'nın sana, namaz için tekbir getirdiğinde ellerini kaldırmanı emretmesidir. Rükû'dan başını kaldırdığın zaman ve secdeye eğildiğinde de böyle yaparsın."** [67]

5- Ferra', Kelbî ve Ebûlahves'e göre: Namazda göğsü kıbleye müteveccih bulundurmak anlamınadır.

Namaz İle Şükürün İlgisi

1- Surede "Nimetten (Kevser) bahsedildiğine göre, buraya en uygun olan, şükür ifadesinin yer almasıydı.. O zaman niçin, Allah Teâlâ, **"O halde ... namaz kıl"** demiş de, "şükret..." dememiştir?" denilirse, buna şu bakımlardan cevap verebiliriz:

a) Şükür, tazim demek olup, bunun, üç rüknü vardır:

Birincisi: Kalbi alakadar eden şey olup, bu da, kişinin, kalben bu nimetin, başkasından değil, Allah Teâlâ'dan olduğunu bilmesidir.

İkincisi: Bu nimetin, dili alakadar eden

---

[67] el-Câmi'u Li-Ahkâmi'l-Kur'ân : 20/219

kısmı... Ki bu da, kişinin, lisanıyla, Allah Teâlâ'yı övmesidir...

Üçüncüsü: Amelle ilgili olan kısım ki, bu da, kişinin, Allah Teâlâ'ya hizmet etmesi, boyun eğmesidir. Ki, namaz, bu hususları, hatta daha fazlasını kapsamaktadır. O halde namaz kılmayı emretmek, fazlasıyla beraber şükrü emretmek demektir. Demek ki, burada namazın emredilmesi daha güzel ve yerinde olmuştur.

b) Eğer Allah Teâlâ, **"O halde şükret"** demiş olsaydı, bu, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin daha önce şükretmemiş olduğunu düşündürürdü. Ne var ki, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, ta işin başından itibaren Rabbini tanımış, O'na itaat etmiş ve O'nun nimetlerine şükretmiştir. Ama, namaza gelince, o, namazı ancak vahiy ile tanımış ve öğrenmiştir. Çünkü Allah Teâlâ, **"Daha önce kitab nedir, iman nedir bilmezdin..."** [68] buyurmuştur.

c) Allah Teâlâ, işin başında (burada), Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme namazı emretmiştir. Hz. Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemde, **"Ben abdestli değilim, nasıl namaz kılayım?"** buyurmuş, sonra da Cebrail aleyhisselâm, kanadıyla yere vurmuş, derken, Kevser suyu fışkırmış;

---

[68] Şura, 52

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem de abdest alınca, **"Şimdi namaz kıl..."** denilmiştir. Biz, kevseri, nübüvvet manasına aldığımızda, Allah Teâlâ adeta, **"Biz, sana risaleti, hem kendine hem de insanlara taatı emretmen için verdik. Ki, taatların en kıymetlisi, namazdır. O halde, Rabbin için namaz kıl..."** demek istemiştir.

2) "O halde Rabbin için namaz kıl..." ifadesi, **"İmdi, Rabbin için şükret..."** anlamındadır. Bu, Mücâhid ve İkrime'nin görüşüdür. Bu görüşe göre, âlimler, bu emrinin başına **fâ**'nın getirilmesinin faydası hususunda şu izahları yapmışlardır:

a) Bu, **"Nimetlere şükretmenin, hemen değil, "terahî" (daha sonra da) olabileceğine** de dikkat çekmektedir.

b) Buradaki takibiyye fâ'sı ile Allah Teâlâ'nın, **"Ben, cinleri ve insanı, ancak Bana ibadet etmeleri için yarattım"** [69] ifadesiyle anlattığı şeye işaret etmek kast olunmuştur. Ne var ki, Allah Teâlâ, bu konuda Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme, daha fazlasını tahsis etmiştir. Ki, bu da, Allah Teâlâ'nın **"sana yakın (ölüm) gelinceye değin, Rabbine ibadet et"**[70] ayetinin ifade ettiği husustur. Bir de Allah Teâlâ, Hz. Muhammed

---

[69] Zâriyât, 56
[70] Hicr,99

sallallâhü aleyhi ve selleme demiştir ki, bu, **"Birisinin hemen peşinden senin, diğerini yapman gerekir. Binâenaleyh, benim nimetim sana ulaştıktan sonra ya nasıl olacak!? Bunun peşinden, hemen şükretmeye başlaman hemen gerekmez mi?"** [71]demektir.

3) Emri, **"Allah'a dua et"** manasındadır. Çünkü **"namaz"** dua demektir. Mananın böyle olması halinde, emrin başındaki fâ'nın faydasına gelince, bu da şöyledir: Allah Teâlâ adeta, **"Sen, istemezden, dua etmezden önce, Biz, sana kevseri verme hususunda cimri davranmadık. Binâenaleyh, ya sen istedikten sonra durum nasıl olur?! Ne var kî, sen iste; sana verilir. Şefaat et; şefaatin kabul olunur"** demek istemiştir. Bu böyledir, zira Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, hep, nimetini düşünmüştür. Bil ki, bu görüşlerden en evla olanı, birinci görüştür; çünkü o görüşe göre kelimesinin ifade ettiği husus, şeriat örfüne en yakın manadır.[72]

Kurban'ın İslâm'daki Yeri Ve Önemi

İslâm Dini, kurban konusunu en yararlı çizgisine getirip dayamış ve böylece malî

---

[71] İnşirah, 7

[72] Fahruddin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ Yayınları: 23/472-473.

ibâdeti, bedenî ve kalbî ibâdetle birleştirerek bütünleştirmiştir. Allah için, Allah adına, fakirden, komşudan, muhtaçtan yana kurban kesmek ilk insan, ilk peygamber Âdem aleyhisselâm ile başlar. İki oğlu arasında ortaya çıkan ihtilâfın, Allah Teâlâ adına, en samimi niyetle birer kurban kesmeleri suretiyle çözüme kavuşturulması bir hüküm olarak belirir. Nitekim Mâide Sure si'nde bu ilk kurbandan şöyle söz edilerek bilgi verilmektedir:

" Bir de onlara Âdem'in iki oğlunun haberini (aralarında geçen olayı) gerçek yönüyle anlat: Hani ikisi birer kurban sunmuşlardı da birinden kabul edilmiş, diğerinden kabul edilmemişti. (Kurban'ı kabul edilmeyen bu duruma öfkelenmiş) " And olsun ki seni öldüreceğim" demişti. O da: " Allah ancak muttakîler (Hakk'a saygılı olup kötülüklerden sakın anlar) dan kabul buyurum., demişti." [73]

Sonra Kur'ân-ı Kerim'de yine bu konuda İbrahim aleyhisselâm ile oğlu İsmail arasında cereyan eden olaya temas edilirken, insanın kurban edilemeyeceği vurgulanır ve İbrahim aleyhisselâmın kurban etmek istediği oğluna bedel büyükçe bir koçun kurbanlık olarak gönderildiğine değinilerek, ilâhî beyandan

[73] Mâide, 27

uzak kavim ve milletlerin bakire kızları, genç erkekleri kurban etmelerinin kutsal, feyizli, bereketli ve insanî hiçbir yanı bulunmadığına işaret edilir. Şöyle ki: **“ Ve İbrahim, ‘şüphesiz ben Rabbıma gidiyorum, O bana doğru yolu gösterin’ dedi. Ey Rabbım! Bana iyi-yararlı kişilerden olacak (bir evlâd) bağışla, deyip duâ etti. Biz de O'nu çok sabırlı, zarif ve yumuşak huylu bir oğul ile müjdeledik. Çocuk onun yanında yürüyüp konuşabilme çağına gelince, İbrahim ona şöyle dedi;**

“ Oğulcağızım! Doğrusu ben rüyamda seni boğazladığımı görüyorum. Bir bak, bu hususta görüşün ne?” O da:

“ Babacığım! Sen emredildiğini yap. Beni -inşallah- sabredenlerden bulacaksın” dedi. Bunun üzerine her ikisi de (Hakk'ın buyruğuna) teslimiyet gösterdiler ve O, oğlunu alnı üzeri yere yatırdı. Biz de Ona şöyle seslendik:

“ Ya İbrahim! Rüyayı cidden gerçekleştirdin. Şüphesiz biz, iyiliği, güzelliği, yararlı işleri huy edinenleri böyle mükâfatlandırırız. Şüphesiz bu acık bir imtihan idi. Ve onun yerine fidye olarak büyük bir kurbanlık verdik..” [74]

Ayrıca Musa aleyhisselâm zamanında bir

---

[74] Saffat, 99-107

adamın kim tarafından öldürüldüğünü belirlemek ve mu'cize doğrultusunda, öldürülenin haber vermesini sağlamak üzere boyunduruk altına sokulmamış, taze, güçlü; aynı zamanda parlak sarı renkli bir sığırın kurban edildiği şöyle anlatılmaktadır:

"Hatırlayın ki, bir vakit de Musa, milletine : " Allah size bir sığır boğazlamanızı emrediyor" demişti. Onlar (atalarınız): "Bizi alaya mı alıyorsun?" demişlerdi. O da

" Öyle cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım" demişti…"

" Sığırın bir kısmını öldürülen adama vurun" demiştik. (Vurulunca da o dirilivermişti). İşte böylece Allah ölüleri diriltir. Aklınızı iyice kullanasınız diye âyetlerini size gösterir." [75]

Mevcut Tevrat nüshalarında da başkası adına kurbandan ve adaktan söz edilerek kurbanın ancak Allah adına kesileceği belirtilir ve bu konuda şöyle bilgi verilir:

" Ancak Rabdan başka bir ilâha kurban kesen helak edilecektir." [76] Levililer Kitabı'nda günah takdimesi koçtan söz edilmekte ve kurban edilen koçun günaha keffaret olacağı belirtilmektedir. [77] Anlaşıldığı üzere

---

[75] Bakara, 67-73
[76] Tevrat/Çıkış: 22/20
[77] Tevrat/Levililer : 19/22

semavî dinler insanı kurban etmeyi kesinlikle yasaklarken, kul ile Rabbi arasındaki ilgiyi kuvvetlendiren amellerden biri olarak eti yenilen deve ve davarlardan birinin kurban edilmesini emir ve tavsiye etmişlerdir. Zira eski Mezopotamya, Hind, Yemen, Mısır ve Yunan efsanelerinde ve destanlarında bakire kızların, gelinlik kadınların ve genç yakışıklı delikanlıların kurban edildiğini görmekteyiz. Mısır'da **“ Nil Nehri”** nin bolluk ve bereket ilâhı sayıldığı da yine Mısır Mitolojisinde geçmektedir. Orada ön sırada bulunan kâhinlerin, Nil'in coştuğu Nisan ayında ona üç veya yedi bakire kız kurban ettikleri bilinen bir gerçektir. Son olarak İslâm Dini, her hüküm ve konuyu en mükemmel şekliyle düzenleyip insanlığın hizmetine sunduğu gibi. Kurban konusunu da hem Allah'a yaklaştırıcı bir ibâdet, hem aile ve çevreyi manen tatmin edip huzur ve güvene kavuşturan kutsal bir destek, hem de komşular ve toplum arasında dostluk bağlarını kuvvetlendiren ve sosyal adaletin sağlanmasına yardımcı olan malî bir ibadet kılarak onu en verimli ve bereketli çizgisine kavuşturmuştur. Âyette sarih şekilde **“ kurban kes”** denilmeyip **“ nahr yap”** denildiği için, bazı mezheplerde bu ibadet vacip, bazısında ise sünnet kabul edilmiştir. Ama ister vacip olsun, ister sünnet sayılsın konuda hâkim

olan ilâhî hikmet ve mantık son derece faydalı sonuçlar doğurmaktadır. Eğer doğrudan farz kılınsaydı, birtakım zorlukların ortaya çıkması söz konusu olabilirdi. Vacip veya sünnet derecesinde kalması ictihad doğrultusunda müminlere rahatlık ve kolaylık getirmiştir.[78]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme Kin Besleyip Düşmanlık Edenler

"Asıl soyu kesilen, ismi unutulan, sana kin besleyip düşmanlık eden kimsedir." Büyük insanın, büyüklüğü ve ortaya attığı fikri, ideâli ve savunduğu davanın büyüklüğü nispetinde dost ve düşmanı olur. Şüphesiz ki Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem, dünya kuruldu kurulalı gelip geçen ünlülerin, büyük liderlerin, nebilerin ve mürşidlerin en büyüğü ve önde gelenidir. Tebliğiyle görevlendirildiği İslâm ve Kur'ân da davaların en büyüğü ve en kalıcısı, en hayırlısıdır. Davanın azametini, kıyamete kadar gelecek olan bütün insanlara seslenişini ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin yaptığı inkılâbın büyüklüğü, devamlılığını; parlak ve kalıcı sonuçlarını, aynı zamanda mutlak anlamda rahmet yansıttığını görmeyen, idrâk edeme-

---

[78] Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Anadolu Yayınları: 13/7036-7038.

yen kalp gözleri kör nankörlerin Ona karşı düşmanlıkları da o nispette büyük olmuştur. O bakımdan bu zihniyette olan inkârcılar ortaya çıkan her olayı İslâm aleyhine değerlendirmeyi iş edinirler ve Hz. Muhammed'i sallallâhü aleyhi ve sellemi küçük düşürmek İçin bazı âyet ve hadisleri kendi fasit düşüncelerine ve çarpık mantıklarına göre yorumlarlar; sonra da her çareye başvurmayı kendilerine görev sayarlar. Nitekim Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin erkek çocukları birbiri ardınca ölünce, azılı müşrik Âs b. Vâil ve yandaşları bu olayı Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimizin aleyhine yorumlayıp Ona:

“ **Ebter”** diyecek kadar kinlerini açığa vurdular. Allah Teâlâ, Resulünü bu çirkin sözlerden korumak için asıl **“ Ebter”** in onlar yani Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme karşı kin ve düşmanlık besleyen o soysuzlar; adı sanı kesilecek ve lanet ile anılacak da ancak onlar olacağına değinerek, ilâhî takdîr ve hükmünün kimin hakkında nasıl tecelli edeceğine işarette bulunmaktadır.

“ Beter” kökünden gelen **“ ebter”** , aynı zamanda kısır, başarısızlık, feyizsizlik ve bereketsizlik manalarına da delâlet eder. Nitekim hadiste bu kelime belirtilen manalarda da kullanılmıştır. Şöyle ki: **“ Önemli ve anlamlı olan her işe elhamdülillah ile başlan-**

mazsa, o kısır, başarısız ve bereketsizdir." [79]

" Önemli ve anlamlı olan her işe Bismillah ile başlanmazsa, o kısır ve bereketsizdir.." [80]

Ebter'in bu manasının, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin düşmanları hakkında aynen tecelli ettiğini ve iman etmeyenlerin başarısız, feyizsiz ve bereketsiz bir ömür geçirip nam ve şöhretlerinin sabun köpüğü gibi söndüğünü siyer kitaplarından okuyor ve yaşadığımız çağda da bunun birtakım misallerini görüyoruz. Kıyamete kadar da bu ilâhî beyan hükmünü yürütecek; Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz hep minnet, şükran, şan, şeref, saygı ve tazimle anılacak; neşrine memur olduğu İslâm Dini, milyarların kalbini doldurup yollarını aydınlatmaya devam edecek; O Yüce Peygambere ve dâvasına düşmanlık ve kin besleyenler bereketsizlik ve huzursuzluk içinde ömürlerini tüketecek ve ölüm olayıyla büsbütün silinip belirsiz olacaklardır. İnkarcı sapıkların, Hz. Muhammed'e kin besleyip düşmanlık edenlerin ismini yaşatmaya çalışmaları hiçbir olumlu sonuç vermeyecek, bir süre sonra tarih gerçek hükmünü ortaya

---

[79] Câmiu'ssağir: 2/92

[80] Câmiu'ssağir: 2/92 (Hadîs zayıftır.)

koyacaktır. Şüphesiz bugün hâlâ Firavunlardan, Nemrutlardan, Ebû Cehillerden ve benzeri zalim inkârcı zorbalardan, diktatörlerden söz ediliyorsa, bu, rahmet ve saygıyla değil, nefret ve lanetledir. Böylece hak eninde-sonunda yerini bulmakta; herkes lâyık olduğu yeri ve sıfatı almaktadır.[81]

[81] Celal Yıldırım, İlmin Işığında Asrın Kur'an Tefsiri, Anadolu Yayınları: 13/7038-7039.

29. MEKTUB'UN SEKİZİNCİ KISMI[82]

ALTINCI REMİZ

بِسْـــمِ اِ الرحْمَنِ الرحِيمِ

اِنا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَل لِرَبكَ وَاْنحَرْ اِن شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ

"Muhakkak Biz, sana Kevser'i verdik. Sen de Rabbın için namaz kıl ve kurban kesiver. Sana buğzeden; şüphesiz ki zürriyetsiz olan, işte odur." [83]

Sure-i Kevser'in hurufu kırkaltı, Besmele ile altmışbeş, huruf-u hecaiyeden mevcudu onyedidir. Nüzul-u vahyin havz-ı ekberi ve ekser Enbiyanın meşhur kevseri olan Kuds-i Şerifin fetih tarihi olan onyedi adediyle tevafuk etmek sırrıyle işaret eder. Besmele ile ondokuz, mevcudu olmayan onikidir. Besmele ile dokuz, tekerrürsüz olan harfleri on, tekrar sekizdir.

---

[82] Bediuzzaman Said Nursî, Rumuzât-ı Semâniyye, Hzl: Hüseyin BULUT, İstanbul, 2001, s.123-129

[83] Kevser, 1-3

Besmele ile tekrarsız sekiz, tekrar eden oniki, kelimatı on, nahvi kelimatı yirmi. Besmele ile Kevser'in kelimatı ondörttür. Bir cennet-i dünyeviye ve bir kevser-i İslamiyet olan Şam'ın fethine tevafuk sırrıyle işaret eder. Nahv-i kelimatı yirmiyedi. Hemze Elif tekerrürü sekiz, Besmele ile oniki, ن tekrarı yedi, Besmele ile sekizdir. Çok meşhur sekizler ile beraber Havz-ı Kevser-i Kur'an'ı olan Mekke-i Mükerremenin fethine tevafuk sırrıyle ima eden ا ve ن, اِنا اَعْطَيْنَاكَ den اِنا فَتَحْنَا لَكَ nın başına baktırıyor.

Sakin Elif üç, Besmele ile beş, ى bir Besmele ile iki, ك dört, ل beş, Besmele ile dokuz, و üç, ر dört, Besmele ile altı, ب üç, Besmele ile dört, ح bir, هـ bir, Besmele ile ikişer. İşte şu Sure-i Kevser'in vaziyet-i hurufatında çok esrar ve işarat ve letaif var. Yalnız burada tevafuka münasebetdar üç letaifine işaret edeceğiz.

BİRİNCİ LETAFET

(ع ش س ث ف ط ص) bir (م ح ه ي) (Sakin ا و ب) üç. Bu üçler surenin üç ayetlerinin adedine tevafukla beraber; kendi

ebcedi adedlerinin mecmuu olan dokuzda tevafuk ediyor.

Besmele ile (ب ر ك) dört. Yine Besmele ile dört aded ayetlerde tevafuk ciheti ile işareti var.

ل ve Besmele ile Sakin Elif beş, Besmele ile ر altı, ن yedi, Hemze sekiz, Besmele ile ل dokuz.

İşte birden dokuza kadar tekrarda terakki, o kudsi hurufatın intizamına bir intizam daha katar.

İKİNCİ LETAFET

Besmele ile aded-i hurufu altmışbeştir. Bu هُوَ iki rakam hurufa inkilab etse olur. İhlasın başındaki هُوَ ا ile هُوَ الذِى اَرْسَلَ رَسُولَهُ deki ye manidar bakmakla beraber; altmışbeş sene-i veladetle, sene-i vefat dahil olmak veya arabi seneler itibari ile Sahib-ül Havz-ı vel Kevser olan Zat'ın ömrüne tevafuk etmekle beraber; Besmelesiz Sure-i Kevser'in aded-i hurufu, sure-i Kevser'in vakt-i nüzulüne tevafuk sırrıyle işaret eder.

Sure-i Kevser'de mevcud huruf-i hecaiye ondokuzdur. Ondokuz aded ile Besmelenin ondokuz hurufuna tevafuk sırrıyle âlem-i

esma dâhil olmak şartiyle ondokuzbin alemin kudsi haritası olan Kur'an'ın Havz-ı Kevser'inden ondokuz cedvel ile ondokuzbin aleme neşr-i ab-ı hayat ettiğine, Sure-i Kevser ondokuz parmak ile şehadet edip işaret ediyor gibi bir tevafuk gösterir.

Tekerrürsüz harfler ondur. On aded ile şu Sure-i Kevser kelimâtının on adedine tevafuk etmekle beraber; o iki mutevafık nahvi kelimatının yirmi adedine tevafuk sırrı ile yirmi sene bilâfasıla nuzul-i Kur'an zamanını telvihden hali değildir.

Ve tekrar eden harfler sekizdir. Sekiz adediyle Besmele ile tekerrürsüz sekiz adedine tevafuk ile beraber, Elif ve ن 'un dahi sekiz adedlerine tevafuk etmekle Havz-ı Kevser'in sekiz dairelerinden sekiz Cennet'e açılan sekiz kapısına tevafuk nev'inden şimdi tutamadığım çok işaretler vardır.

Ve tekrar eden harfler onikidir. Oniki adediyle Besmele ile Elif oniki adedine ve surede mevcut olmayan harflerin oniki adedine tevafuk münasebeti ile meşhur ve Kur'an ile münasebetdar çok onikilere remz eder.

ÜÇÜNCÜ LETAFET

Besmelesiz Sure-i Kevser'de hecai hurufat içinde ikişer kardeş sayılan harflerden her iki kardeşten en güzelini ve en manida-

rını almış öteki kardeşini bırakmış.

Mesela: İki kardeş olan: رز den, ر var ر yok. س ش den, ش var س yok. ص ض dan, ص var ض yok. ط ظ den, ط var ظ yok. غ ع den, ع var غ yok. ف ق dan, ف var ق yok. ن م dan, ن var م yok.

Gibi zarif ve muntazam ve manidar bir intihab var. Hem Kur'an'ın bir misal-i musağğarı olan Kevser'de tekerrür eden hurufat surelerin başlarına bahusus mukattaat hurufla başlayan surelerin başlarına Fatiha misillu hafi işaretleri var. Fakat Fatiha-i Şerifinin işareti sarahata yakındır.

Mesela: أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ayeti doğrudan doğruya Resul-i Ekrem Aleyhissalatü Vesselam'a hitab edip Kevser'i ihsan ettiğine delalet etmekle elbette o muhatabın medar-i imtiyazı olan has isimlerine imaen اِنا أَعْطَيْنَاكَ deki ط yi طه ve يس gibi işaretlerle Resul-i Ekrem Aleyhissalatü Vesselam'ın meşhur iki ismi ve iki surenin başlarına ve isimlerine işaret ediyor.

Hem Kevser'de Elif tekerrürü onikidir. ا lafzının aslı, ال اله olmak cihetiyle Elifin

Kevser'de tekrarı onüç olmakla; yedi[84] ا,

altı [85] الر nın mecmu' adedi olan onüçe teva-fukla o surelerin başlarının başlarına küçü-cük fihristecik nev'inden işaretle var deriz.

Çünkü Elifin ism-i sarihi o surelerde zik-retmesiyle ve Fatiha-i Şerifede onüç ال yine onüç sureye sarahata yakın işaret etmekle; Kur'an

Fatihada, Fatiha Kevser'de dâhil olmak sırrıyle Kevser'in manası Kur'an olmak cihe-tiyle deriz ki: Kevser'de Elifin onüç defa tek-rarı, Fatiha'da onüç defa ال tekrarı gibi; nısf-ı Kur'an'ı teşkil eden onüç surenin isimlerine işaret ederek başlarına parmak basıyor.

Bu münasebetle Fatiha'nın şu letafetini bir derece izah için deriz: Madem Kur'an Fatiha'da icmalen münderiç olduğunu ehl-i tahkik zevk-i şuhudi ile hüküm etmişler. Ve madem Kur'an'da Fatiha'nı bir ismi:

سَبْعًا مِنَ الْمَثَانِى وَالْقُرْاٰنَ الْعَظِيمَ [86] dır. Ve madem surelerin başında mukataat

---

[84] ا ile başlayan 7 sure : Bakara, Al-i İmran, A'raf, Ankebut, Rum, Lokman, Secde'dir.

[85] الر ile başlayan 6 sure: Yunus, Hud, Yusuf, Ra'd, İbrahim, Hicr'dir.

[86] Hicr; 87

hurufla başlayan mühim sureler ا ve الر 'lar ve حـم lerdir. Ve madem Fatiha-i Şerife'de onüç ال lafzı tekerrür ediyor. (HAŞİYE)[87] yani الف لام zikredilmiş. Ve madem o meşhur surelerin başında mukattaat hurufundan onüç defa "Elif Lam" ism-i hecaisiyle okunuyor. Ve ال suretiyle yazılıyor.

Ve madem Fatiha müteaddid vecihler ile o meşhur ا ler ve الر ler ve حـم lere bakıyor. Ve madem o meşhur surelerde onbeş defa [88] م ism-i hecaisiyle zikredilmiş. Ve onüç defa ال ism-i hecaileri ile tekrar edilir. Ve Fatiha'da dahi onbeş م tekerrür ediyor . Ve o surelerdeki onbeş م e tevafuk ediyor. Ve Fatiha'da onüç defa ال tekrar etmekle o surelerdeki onüç ال adetlerine tevafuk edi-

---

[87] (HAŞİYE) ا مد de lafzında Hemze hatten ve lafzen tay edildiğinden orada ال sayılmaz.

[88] Başında Mim bulunan 15 sure: Bakara, Al-i İmran, A'raf, Ankebut, Rum, Lokman, Secde, Ra'd, Mü'min, Fussilet, Şura, Zuhruf, Duhan, Casiye, Ahkâf'dır.

yor. Elbette bütün bu tevafuk Fatiha'da o surelere karşı olan onüç ال den onüç işaret parmakları hükmünde olan onüç ال tekerrür edilmiştir.

Şimdi yine Kevser'e dönüyoruz. Kevser kelimesi kudsi, cami', külli, nurani bir kelimedir. Bir manayi luğavisi hayr-ı kesirdir. Ve o küllinin misalleri çoktur. Başta maddi ve uhrevi Havz-ı Kevser'den ve manevi ve ehl-i dünyaya ab-ı hayat neşreden en mühim havz-ı kevser olan Kur'an'dan tut, ta Sahib-i Havz-ı Kevser'e verilen **"Hayri Kesir"** ıtlakına masadak olan bütün hedayayı Rahmaniye ve Fütuhat-ı Rabbaniyeden, ta Feth-i Mekke ve Feth-i Beyt-ül Makdis ve Feth-i Şam, hatta Feth-i İstanbul'a kadar manaları var.

Evet madem sabıkan geçtiği gibi Sure-i Kevser, Fütuhat-ı Muhammediyeyi sallallâhü aleyhi ve sellem ihtar eder. Ve kelimatıyla ve hurufatıyla Feth-i Mekke ve Feth-i Beyt-ül Makdis ve Şam fütuhatına- işaret eder. Elbette altıyüz seneye karib mühim bir merkez-i Hilafet-i İslamiye ve menba'ı neşr-i ahkam-ı Kur'aniye ve Kur'an-ı Hâkimin muazzam ordusunun merkezi olarak, Kur'an bayrağını dörtyüz sene kadar kâinata karşı galibane tutan İstanbul'un tarih-i fethini

Kur'an'da بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ[89] işaretiyle müjde verdiği gibi; sekizyüzelliyedi teşkil eden ف الْكَوْثَرَ ebced-i makamı sekizyüzelliyedi olarak, aynen بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ gibi İstanbul'un İslam eline geçmesi olan sekizyüzelliyedi tarihine tevafuk etmekle işaret ediyor.

Çünkü: الْكَوْثَرَ kime verilmiş ve ne için verilmiş sırrıyla, Kevser'in evvelinde أَعْطَيْنَاكَ kime verildiği için ondan ك 'i alır. Ne için verildiğine delalet eden فَصَلِّ 'den neticeye işaret için ف 'yı alır. ك الْكَوْثَرَ ف olur. Mecmuu sekizyüzelliyedi adediyle İstanbul'un fethini müjde veriyor ve Fütuhat-ı Muhammediyeye sallallâhü aleyhi ve sellem dahil olarak en muhteşem cevami-i İslamiyeye merkez olup kürre-i arzda kılınan salat-ı kübranın bir mescid-i ekberi olduğuna elbette ima eder.

Hem yediyüzelliyedide İstanbul İslam'ın eline geçmesine namzed olarak yol açılmış muhasara ile Fatihası okunmuş. (HAŞİYE)[90]

---

[89] Sebe, 15

[90] Evet, yediyüzelliyedinin ahirlerinde ve ellisekizin evvellerinde Sultan Orhan zamanında Süleyman Paşa kumandasında Erler tabir edilen

Demek اَلْكَوْثَرَ namzedliğini ve akd-i İslamiyete girmesine yediyüzelliyedide اَلْكَوْثَرَ aded-i ebcedisi imaen ifade ediyor. Ve sekizyüzelliyedide اَلْكَوْثَرَ كَ sarahata yakın bir suretde delalet ediyor.

Evet madem Sure-i Kevser, Resul-i Ekrem Aleyhissalatü Vesselam'a ihsan edilen fütuhat-ı azimeye delalet ediyor. Elbette اَلْكَوْثَرَ İstanbul'a dahi bakıyor.

Evet, madem yirmisekiz huruf-i hecaiyeden اَلْكَوْثَرَ de mevcut olan onyedi huruf dahi اَلْكَوْثَرَ 'in birinci ayeti olan اِنَّا اَعْطَيْنَاكَ اَلْكَوْثَرَ aded-i hurufu olan onyedi adede tevafuk etmekle beraber; mecma-ı Enbiya ve nüzul-i vahyin Havz-ı Kevser'i olan Beyt-ül Makdis'in fetih tarihinin onyedi adedine tevafuk ediyor. Elbette Fütuhat-ı Muhammediyeyi sallallâhü aleyhi ve sellem

---

kırk kahramanın şahid olmasıyla, İstanbul Hükümet-i İslamiye akdi altına girmiş ve fatihası o tarihde okunmuştur. Süleyman Paşa hem muhasara etti. Hem Rumeli'ye geçti. Latif tevafuktur ki: İstanbul'un fatihası yediyüzelliyedi ve ellisekizde okundu. Ve sekizyüzelliyedide اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ sırrına mazhar oldu.

ihtar eden إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ de bu tevafuk rastgele değil, belki kudsi bir işaret için rast getirilmiştir. Aynen şu birinci ayet, Medde ve Şedde'yi saymayan mezhebe göre aded-i hurufu ondört olarak Besmele ile Kevser kelimatının ondört adedine tevafuk etmekle beraber; fütuhat-ı İslamiyenin en mühimmi olan feth-i Şam tarihi olan ondört senesine tevafuk ediyor. Elbette bu tevafuk ittifaki değil, belki tevfık edilmiştir.

Madem ك الْكَوْثَرَ ف sekizyüzelliyedi makam-ı ebcedi ile dünyevi bir kevser-i İslamiye olan İstanbul'un fethine ima eder. Elbette sekiz aded hurufatiyle zemzeme-i Kur'an'ı ima eder. Elbette sekiz aded-i hurufatiyle zemzeme-i Kur'an'ın menba'ı ve o Havz-ı Kevser-i İlahinin bir havzı ve en evvel ab-ı zemzeme-i Kur'an ondan nebean ettiği olan Mekke-i Mükerremenin sekizdeki fethine, tekrarsız hurufların sekiz adediyle ve mükerrerlerin yine sekiz tekrarıyla ve Elifin sekiz tekrarıyla beraber; kendi sekiz harfiyle tarih-i feth-i Mekke olan sekiz seneye bil-ittifak tevafukları şu fütuhatçı surede ittifakı tesadüfî değildir. Belki tevfik edilerek kudsi bir işaret için rast getirilmiştir.

يا رب بسر سورة الكوثر رمة صاحب الكوثر

اسقنا ورفقاءنا من ماء الكوثر يوم ا شر آم

İHTAR VE İ'TİZAR

Yirmidokuzuncu Mektubun Sekizinci Kısmının Altıncı Remzi unutulduğundan, hem kısa surelerden bir nebze münasebat-ı tevafukiyeden bahsedildiğinden en kısa sure olan şu Sure-i Kevser'e işaret olmakla beraber bahs açılmamış olduğundan bilmecburiye cismen, kalben, fikren müşevveş, hastalıklı ve kısa bir zamanda acele ile bu remz yazıldı. Elbette tabirat ve tafsilat cihetinde benim kusurlarım çok vardır. Lüzumsuz tabirat içine girmiş. Fakat hatıra nasıl gelmiş, öyle yazıldı. Tanzim ve tashihe lüzum varsa başkası yapsın.

(Üstadımızın Afyon'dan tahliyesinden sonra bu remiz için buyurdukları bir emirdir: "Bu kısmı herkes bilemez. Ve faide vermez. Okunmamak için iğneledim.")[91]

Said Nursî

[91] Said Nursi dahi Kevser Suresi için yaptığı tefsirlerin mahrem ve gizli kalmasını arzu etmiştir.

TEVHİD MERTEBELERİ

İki bölümde incelenmekte ve değerlendirilmektedir.

İlk bölüm Fenafillâh mertebeleri olarak isimlendirilir.

Bu bölüm 3 mertebeden meydana gelmektedir, Bunlara, Terakki Makamları da denir, Sırasıyla;

a- Tevhid-i Ef'âl,

b- Tevhid-i Sıfat,

c- Tevhid-İ Zât'tır.

İkinci bölüm Beka-billâh mertebeleri olarak isimlendirilir.

Üç mertebeden ibarettir, Tedellî (İlâhî alemdeki iniş) Makamları diye de adlandırılmaktadır.

a- **Cem,**

b- **Hazretü-l-cem,**

c- **Cem'u'l-cem,**

d-**Ehadiyyetü'l-cem:**

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimize has ve O'na ait bir makamdır. Telkin edilemez. Edilse de anlaşılamaz ve inkâr edilme gibi durumlar zuhur eder.[92]

---

[92] Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî)'nin Kevser risalesi bu makamda yazılmıştır.

FENAFÎLLAH MERTEBELERİ

a-Tevhid-i Ef'âl: Fiillerin birliği anlamına gelir**.** Bu mertebede gözetilen edebi Fiillerin hepsini yani bize nisbetle iyisini de kötüsünü de Hakk'a nisbet etmek esastır. Çünkü onların iyiliği ve kötülüğü bize göredir. Yoksa Hakk'a nisbet edildiğinde hepsi hayırdır ve isimlendirilmemiştir, Fiillerin iyiliği ve fenalığı, kula nisbet edildiğinde belirlenir ve bu zamanda, iyi ve kötü diye adlandırılır.

b- Tevhid-i Sıfat: Sıfatlar Hakk'ındır. Yani diri olan, işiten, gören, söyleyen, irâde eden ve yegâne kudret sahibi Allah Teâlâ'dır.

c- Tevhîd-i Zât: Vücûd Hakk'ındır. Bu makamda salik hissen, aklen ve hayalen gerek ef'âl, gerek sıfat ve gerek zât aynalarından vücûdu'llah'a bağlanıp, cümle eşyanın vücûd-ı Hakk olduğunu mülâhaza eder ve bu esnada istiğrak hâsıl olur.

BEKÂBÎLLAH MERTEBELERİ

a-Cem Makamı: Hakk'ı zahir, halkı batın olarak müşahede etmek. Bu makamda, halk ayna olup, oradan Hak zahir olur. Bu makamda, vahdet şuhûdu galiptir.

b-Hazretü'l-cem Makamı: Halkı zahir, Hakk'ı batın olarak müşahede etmek. Burada Hakk aynasından, halk zahir olmuştur.

c- Cem'u'l-cem Makamı: Kesret ve vahdeti cem'eden bir makamdır. Zahir olsun, batın olsun etimle var olanın Hakk olarak müşahede edildiği yer diye ifade edilir. Zahir olan mukayyed, batın olan mutlaktır. Mukayyed dediğimiz de, mutlak dediğimiz de hepsi Hak'tır diye zevk olunur.

d- Ehadiyyetü'l-cem Makamı: Bu makam, makam-ı Muhammedî'dir. Mukayyed olan varlıktan kaydın kaldırıldığı yerdir. Gerçek imanın son durağı burasıdır. Bundan sonra başkaca bir makam yoktur. Çünkü burası en yüce mertebedir.[93]

[93] (KUMANLIOĞLU, 1988)

GAVS-ÜL ÂZAM ABDULKÂDİR GEYLÂNİ HAZRETLERİNİN HAKİKÂTE VE MÂRİFETE AİT BEYANLARI

Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî)'nin Kevser Tefsirindeki manaların anlaşılmasında Gavs-sül Âzam Abdulkâdir Geylâni kaddese'llâhü sırrahu'l azîz Hazretlerinin beyan ettikleri hakikat sırları konunun anlaşılmasında okuyana yardımcı olacaktır.

"Allah Teâlâ cemâl aynasına tecellî etti, her aynada Habîbi'nin yüzü göründü."

"Allah Teâlâ her aynada tecellî edince Hakk'ın bu inişinde isimler olarak zuhur eyledi. Yani O'nun cemâli her aynada görününce isimler ile adlandı, bunlar birer doğuş yeridir."

"Bu nihayetsiz doğuşlarda sıfatların eserlerini meydana çıkardı. İşte eserler!.. Yapıcısı kimdir?"

"Bu sıfatlar ve isimler, eserler: Kâinattır, Âlem'dir, işte o âlemler, zâtın kendisidir.

Zira Allah, câmi' (bütün) dür.”[94]

“Vücûd sahasında Hakk'dan başka bir şey yokdur.”[95]

“Ondan başka işitilen ve işiten yoktur.”

“Nûr, karanlık, su ve hava, ateş ve bütün tabiat O'dur.”

“Hâkim, etki eden, olan işlerde, aziz, sultân ve gizlenen O'dur.”

“Lâfz ve manâ, akla hayale gelen zahir

---

[94] Bir şey diğer bir şey'in zâtıdır demekle, iki şey'in sayısı, durumu ve özelliği müsavi benzer iddia edilmiş olmaz. Meselâ: Ben denizden bir damla su alıp bu damla denizin kendisidir dersem; damlanın deniz ile denkliği, benzerliği, denk bulunduğunu mu iddia etmiş olurum?

Hayır!

Deniz yine deniz. Damla yine damladır..

Yalnız ben bu sözümle neyi isbat etmiş olurum? Şunu isbât etmiş olurum ki: Damlanın deniz hâricinde hiç bir varlığı olmadığıdır. Ki bu da mutlak hakikâttir.

“Âdem (Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem), aynı zâtdır” demekle hâşâ! Ne Cenâb-ı Hakkın âlemden ibaret olduğu ve ne de âlemin Allah bulunduğu iddia edilmiş olur. Allah Teâlâ yine Allah, âlem yine âlemdir.. **Yalnız, âlemin Allah Teâlâ’nın Zât-ından ayrılacak ve başka bir varlığı yokdur.**

[95] “Fe eynemâ tüvellû fesemme vechullah” **“Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü (zatı) oradadır.”** Bakara, 115

olmuş ve olacak hepsi O'dur.”

“Eşyanın mucidi O'dur.. Eşyanın zâtı da O'dur..”

“Her şey'in zâtı O bulunduğu gibi, onların her birini benzerinden ayıran bir hâli de bulunduran da O'dur.”

“O'nun güneşinin nuru, “halk” ismini alan yıldızlardan görünen yüz olur. Lâkin güneş daima doğmuş ve asla batmazken yıldızların hükmü ebeden baki kalmaz.”

“Sanki nefsin, zâtından bir parça kaptık da başka bir şey hâsıl oldu. Lâkin bu, ne senden bir hakîki surette ayrıdır ve ne de kat'iyyen bağlılığı ile bitişiktir.”

“Halk, kar gibidir. Sen ise o karı meydana getiren, o karda varlık olan su demeksin. Fakat kar eridi mi hükmü kalkar. Suyun hükmü tekrar gelir. Emir ise vâkı'dir.”

“Bütün mahlûkat, vücutlarıyla vekil gibi kar'a benzerler. Müstakil varlıkları yoktur. Zira kar'ın varlığı, suyun varlığıdır. Sen ise o karı meydana getiren, o karda vücud olan su demeksin.”

“Suret yüzünden, bir şey sebebiyle ondan hiç bir şey sana karşı Hakk’a perde olmasın. Zira her görünüşe perde olanın arkasında nur parlar.”

“Hakk, Âdem'i (Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellemi) kendi sureti üzerinde yarattığına dâir olan beyanlar sana yüksek

mazhariyetini bilmen için sana yeter."

"Eğer Âdem (Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem), zâtın nurlarının göründüğü yer olmasaydı, hiç melekler ona huşu ile secde ederler mi idi?"[96]

"Eğer İblis'in gözleri Âdem'in hakikî yüzünü (Hakikât-ı Muhammediye), görebilseydi; isyan etmez, o yalnız itâatde kalırdı."

"Şimdi, eğer sen, huşu' sahibi isen, başkalık kaydını gerçek tenzih[97] ile gönlünden çıkar, tevhid denizine dal!"

"Mutlak Tenzîh'den sakın! Zira mutlak tenzîh seni kayıtlar da, hakikata vâsıl olmana mâni olur. Mutlak Teşbîh'dende kaçın. Zira mutlak teşbîh'de seni aldatır, hakikatten uzaklaştırır."[98]

"Onun cemâlinin güzelliğini tenzih sırasında tenzih et. Fakat teşbih ederken, O'nu hakikî idrâkine mâni' olan şeylerden tenzih et."

"Hakk'ın güzelliği ile zâtdan mahcub ve

---

[96] Âdem aleyhisselâmın zâtında Hakikati Muhammediye tecelli etmeseydi,

[97] **TENZİH:** Suç ve noksanlıktan uzak saymak. Allah Teâlâ'yı her çeşit kusur, noksan, şerik gibi hallerden uzak bilip söylemek. * Kabahati yok olduğu anlaşılmak ve onu ifade etmek.

[98] Mahlukun Yaratıcaya benzetme, ayrı görmede ki sınırların inceliğini keşfetmeyen hakikâti anlayamaz demektir.

gafil olma. Zira zâttan, görünen zât'ta sensin.

Sıfat, filleri zâtında toplayanda sensin.."

"Tevhidin bu hakîkatine bu kısmınada delil isteme.. Zira bu olan makam, akıl kitâbının ötesindedir.[99].."[100]

[99] Akıl bunu anlamakta zorlanır. Cevabını akılla vermekte mümkün değildir.

[100] (YEŞİL, 1978), s.4-24

TEFSÎRİ SURETÜ'L KEVSER
Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî)

بِسْـ ـ ـمِ ا ِ الرحْمَنِ الرحِيمِ

ا مد رب العا والصلاة والسلام على رسولنا

مد وعلى اله وصحبه وسلم ا ع

Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'de buyurdu ki;

اِنا اَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَل ِلرَبكَ وَانْحَرْ

اِن شَانِئَكَ هُوَ اْلاَبْتَرُ

"Muhakkak Biz, sana Kevser'i verdik. Sen de Rabbın için namaz kıl ve kurban kesiver. Sana buğzeden; şüphesiz ki zürriyetsiz olan, işte odur." [101]

Bu surede birçok sırlar vardır. Ey Allah Teâlâ'm bu sırların hakikatini anlamada bize başarılar ihsan etmeni diliyoruz.

---

[101] Kevser, 1-3

إن, fiile benzeyen edâttır. Tahkik ve te'kid için kullanılır. Allah Teâlâ إنا **"Biz"** ile (Maal-gayr: Başkası ile birlikte yani "biz" olarak) kullandı.

"Biz verdik" te [102] ancak sıfat maal-gayri tabiri ve nüktesi ve sırrında mutlak hakikate işaret vardır. Öyle bir mutlak hakîkat ki, kayıt ile görünen zât (Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem) ile bir olduğu halde kayıta (beşeriyetine) karşılık gelen (fânî) bağıntıdan ayrı olduğunu belirtti.[103]

Perdelenmişlerin dışarıdan nazar edip gördükleri Zât-ı Ehadiyye'yi (Allah Teâlâ), başkalarından tenzihiyyetle [104] beraber Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem ile aynı şeydir.

(Muhammed sallallâhü aleyhi ve sellem) Başkalarının zıddı olunca, hakikatte (Allah Teâlâ'nın zatınında aynısıdır ve kayıt ve bağıntıdan mukaddestir, demektir.

Sıfat maal gayr tabiri, burada zât-ı ehadiyyet ile tabir edilir. Zât-ı ehadiyyet Hazerât ve merâtibi külliyenin (bütün mer-

---

[102] "Ben verdim demedi"

[103] Hakâki bağıntı var demektir.

[104] **Tenzih:** Suç ve noksanlıktan uzak saymak. Allah Teâlâ'yı her çeşit kusur, noksan, şerik gibi hallerden uzak bilip söylemek.

tebelerin) aynısıdır.[105]

---

[105] **Hazret:** Hazır olmayı ifade eden Arapça bir kelime. Şeyhu'l-Ekber, Fütûhat'da (1/237-8) hazret-i ilâhî ve hazreti insanî'den bahseder, ilâhî hazretin kendine mahsus üç harfi vardır. Bu iki hazret sayıda ittifak halindedir. Vahdet-i Vücûd'da beş ilâhî hazretten bahsedilir:

1. **Mutlak gayb hazreti.** Âlem-i ilahiyye hazretindeki sabit ayn (öz)lar âlemi olup, mukabilinde mutlak şehâdet hazreti bulunur ki, bunun âlemi de, mülk âlemidir.

2. **Muzâf gayb hazreti:** Bu da ikiye ayrılır:

3. Mutlak gaybe yakın olan muzaf, gayb ki, âlemi, melekûti ve ceberûtî ruhlar âlemidir. Buna, soyut nefisler ve akıllar âlemi de denir.

4. Mutlak şehadete yakın muzâf gayb ki, âlemi, misal âlemidir. Buna melekût âlemi de denir.

5. Beşincisi de, bu dördünü kendinde toplayan **hazreti câmi'**dir. Bunun âlemi de, bütün âlemleri ve onlarla olanı kendinde toplayan insan âlemi'dir. Bu hazretleri yediye çıkaran sûfîler de vardır.

Hazret-i Ehadiyyet: Arapça, Ehadiyyet (birlik)'in hazır oluşu demektir. Allah Teâlâ'nın sırf kendinden ibaret zâtı. Burada, sıfatlar ve isimler, söz konusu değildir, buna la te'ayyün (belirsizlik) mertebesi denir.

Hazret-i Vâhidiyyet: Arapça, Vahidiyyet'in hazır oluşu demektir. Hazret-i Ehadiyyetin ortaya çıktığı mertebe olup, Hazret-i Ehadiyyetten sonra gelir.

Allah Teâlâ’nın إِنَّا **(biz)** kelâmı mutlak ve mukaddes bir olan zât-ı ki, külliyat (tüm) ve cüziyyattan (parça) oluşan cemi hazeratın (bütün mertebelerin) kendisidir.

أَعْطَيْنَاكَ

Allah Teâlâ buyurdu ki;

“**Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) senin ismin şahsın, suretin, aslın zâtıyla zahir oldukta;**

“**Sen ben**, **ben sen oldum**.”

“Kim ki seni gördü beni gördü.” [106]

Hazret-i Esmâiyye: Arapça isimlere ait hazır oluş anlamındadır. Hazret-i Vahidiyyetin ortaya çıktığı mertebe olup, hazret-i Vâhidiyyetten sonra gelir.

Hazret-i Hüviyyet: Arapça hüviyyetin hazır oluşu demektir. Bu gayblerin gaybi hazretidir. Buna mutlak hüviyyet denildiği gibi, içlerin içi (batnu'l-bevâtın) hazreti de denir.

Hazret-i İlmiyye-i Amâiyye: Amâ’ya ait ilmi hazır oluş anlamındadır, Arapça'dır. Bu uluhiyyet veya gaybu'l-guyub mertebesidir.

[106] **"Beni gören Hakk'ı görmüştür".** Buhari,Tabir, 10; Müslim, Rüya, 11; İbn-i Hanbe, III/55; V/356; Heysemî,Mecmau’z zevâid, VII/181; Tebrizî, Mişkâtül-mesâbih, 461; Beyhakî, **Delâilü'n-nübüvve,**VII/45; Tirmizî, **Şemail,** 210. Nevevî bu hadisi:

"Kişi Allah Resulünü gerek bilinen sıfatı üzere gerekse bundan başka bir sıfatta görsün

“Her kim Muhammed dedi Allah dedi.”

“Her kim Allah dedi, Muhammed dedi.”

“Kim seni inkâr etti, beni inkâr etti.”

“Kim ki sana itaat etti, bana itaat etti.”[107]

---

gerçekten kendisini görmüştür diye tefsir eder. " Nitekim Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz Hazretleri **"Beni gören Hakk'ı görür"** buyurdu. Zîrâ resullerin her biri insân-ı kâmildir. Ve insân-ı kâmil **'Allah'** ism-i câmi'inin mazharıdır. Ve Allah ismi, bütün esmâ-i ilâhiyyeyi cami' olunca insân-ı kâmil dahi cemî'-i esmâ-i ilâhiyyenin mazharı düşer. İşte **“Allah Teâlâ âdemi kendi suretinde yarattı”** hadîs-i şerifinde beyân buyurulan 'âdem'den murâd, insân-ı kâmildir. Zîrâ cem'iyyet-i esmaya mazhariyetinden dolayı Hakk'ın suretidir ve Hak onun hüviyyetidir. Tevhidde kudret,

“Benim halkıma benim sıfatımla çık, seni gören beni görür; ve seni kasd eden beni kasd eder; ve seni seven beni sever,”

hadîs-i kudsîsine muhâtab olan insân-ı kâmile mahsûstur."

(Bkz. A.A.Konuk, **Füsûsul-Hikem Tercüme ve Şerhi,** IV/37, 193).

[107] **“(Rasûlüm) De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah Teâlâ da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah Teâlâ çok bağıslayıcı, çok esirgeyicidir.”** Âl-i İmrân, 31

“Kim Rasûl’e itâat ederse, muhakkak Allah Teâlâ’ya itâat etmiş olur” Nisâ, 80

"Yazıklar olsun o kimseye ki, beni senden başka yerde bulmak istedi."[108]

"Hakikatte Muhammed başkalarından ayrı olmasıyla, benimle beraberdir."[109]

Yine Allah Teâlâ buyurdu ki;

"Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) Yazıklar olsun o kimselere ki, benden ayrı olarak seni talep ve sana muhabbet ederler."

"Ebedî bize sensiz asla nazar olunmadığı gibi zâhirde de ayrı olmayız."

"Benim zât'ım olmaksızın sende bulunmazsın, görünmezsin ve sana kavuşanda olmaz."

"Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) Zeval bulmaz ve yok olmaz aslım ve zâtım olduğun gibi, sen ezelden beri zâtımsın. Onlar her ne kadar vasıflarını kâmil isimler ve hazretlerin tümüyle vasf etseler de, senin zât-ı Muhammediye ve Ahmediyye (zâtımın) kendisi ve birliğidir."[110]

---

108 **"Rasül size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah Teâlâ'dan korkun. Çünkü Allah Teâlâ'nın azabı çetindir."** Haşr, 7

109 **"O'na yaklaşmaya yol arayın"** Mâide, 35

110 **Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem bütün kemâl sıfatlara sahiptir**. **Cemâl ve Celâl sıfatının sırlarına şâmildir.**

"İsmimi isminle yakın kıldım.[111] Afâk ve enfüsteki [112] varisler (varlıklar) senin Muhammedî ismin, suretler Ahmediyet'inin kendisidir ki, bu sebeple benim zâtımı ve hakikatimi müşahede edebildiler."

سَنُرِيهِمْ اٰيَاتِنَا فِى الْاٰفَاقِ وَفِى اَنْفُسِهِمْ حَتّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ

---

[111] Adem aleyhisselâm günahı işlediğinde şöyle der:

"Ya Rabbi!, Muhammedin hakkı için beni affetmeni istiyorum". Allah Teâlâ,

"Ey Adem onu yaratmadığım halde Muhammedi nasıl tanıdın" deyince,

"Ey Rabbim! Beni elinle yaratıp, ruhundan bana üflediğinde başımı kaldırdım ve arşın sütunlarında Lâ ilâhe illallâh Muhammedun Resulullâh yazılı olduğunu gördüm. Bildim ki, Sen Kendi ismine en sevgili yarattığını bağlı kıldın". Bunun üzerine Allah Teâlâ;

"Doğru söyledin Ey Adem! Çünkü o beşer içerisinde bana en sevgili olanıdır. Bana onun hakkı ile dua ettiğinde seni bağışlarım, eğer Muhammed olmasaydı seni yaratmazdım" dedi.

(el-Hâkim, Mustedrek (2/615); İbn Asâkir (2/323), el-Beyhâki, Delâil'un-Nübuvve (5/488)

[112] **Âfâk:** Ufuklar, taraflar, yönler; **Enfüs:**(Nefs. C.) Nefsler, ruhlar, canlar. Yaşayanlar

Görünen ve görünmeyen, zahir ve batın, iç ve dış âlem

أَنَّهُ الْحَقُّ أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

"Biz ileride onlara delillerimizi gerek dış dünyada, gerek kendi öz varlıklarında göstereceğiz; ta ki Kur'ân'ın, Allah tarafından gelen gerçeğin ta kendisi olduğu onlar tarafından da iyice anlaşılacak. Rabbinin her şeye şahid olması yetmez mi?"[113] Buyurdum.

"Yani bu âyette Muhammedin bir olan zâtını iç ve dış âlemde gösteririm, dedim."

"Muhakkak bütün zerreler benim zâtım olduğu için إِنَّا **(biz) dedim."**

"Çünkü Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) her şey zâtındır.

O zâtın da benim zâtımdır.

Onunla zâhir olup göründüm."

"İç ve dış âlemde senin bir olan zâtının tümüyle görünen bendim."

"Muhakak âfak ve enfüs (iç ve dış âlem) iki nüsha olduğu gibi sen de hakikatinde iki nüshasın. Şu sebeple ki, ancak ben sen olduğumdan إِنَّا **ile ile tabir ettim ve söyledim. Yani,** إِنَّا **benim kendimden başkası değildir."**

---

[113] Fussilet, 53

إِنَّا sözümüz hakikatte benim zât-ı ehadiyyem ve sıfatı vahideyyem[114] senin makamındır. Bu makamın üstünde de bir makam yoktur. Bu sebeple أَعْطَيْنَا "Biz verdik" diye tabir edip söyledim. Çünkü Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem)

---

[114] **Ehad:** Bir. Tek. İnfiradla muttasıf sıfât-ı kâmileyi cami' olan.

Ehadiyyet: (Ahadiyet) Allah Teâlâ'nın her bir şeyde kendine âit birlik tecellisi. (Ehadiyyet, her bir şeyde Halik-ı Külli Şey'in pekçok isimleri tecelli ediyor demektir. Meselâ: Güneşin ziyası, bütün zemin yüzünü ihata ettiği haysiyeti ile vahidiyyet misâlini gösterir ve her bir şeffaf cüz'de ve su katrelerinde, güneşin ziyası ve harareti ve ziyasındaki yedi rengi ve bir nevi gölgesi bulunması ehadiyyet misâlini gösterir. Ve her bir şeyde, hususan zi-hayatta ve bilhassa her bir insanda o Sani'in ekser esması onda tecelli ettiği cihetle ehadiyeti gösterir.

Vahîd: Yalnız, tek. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin de bir ismidir. Benzeri bulunmayan, hiçbir mahlûkla müsavi olmayan ve tek olan demektir.

Vâhidiyyet: Allah Teâlâ'nın umum eşyada birden birlik tecellisi.(Vâhidiyyet ise, bütün o mevcudat birinindir ve birine bakar ve birinin icadıdır, demektir. Ehadiyyet ise, herbir şeyde Hâlık-ı Küll-i Şey'in pekçok esması tecelli ediyor demektir.

benimle senin aranda ayrılık yoktur. Belki أَعْطَيْنَا **sözümüz ve olan ihsanımız bir olan zâtımı yani kendimi sana vermemizdir. Çünkü ayrılığımız yoktur. Sen benden hiç ayrı olmadın ki sana benden başkasını vereyim"**

وَكَانَ فَضْلُ اللهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا

"Allah'ın senin üzerinde bulunan lütfu çok büyüktür." [115]

Şu sebeple senin üzerine olan fazilet mutlak fazilettir. Bu fazileti kimse göremez. Ancak makam-ı ehadiyyenin varisiyyetiyle varis olanlar görür.[116]

Bu fazileti ancak senin zâtın şühuduyla[117] **müşahede edebilirler.**

Bu sebeple tahkik ve te'kid için kullanılan إن **kelimesi ile "Muhakkak" dedim."** Bu Muhakkak ve muhakkak anlaşılan şey üzerine kasd ve yemin ederim, demektir.

اَلْكَوْثَرَ **"Sana Kevseri verdik."**

"Yani şuûnâtı[118] **zâtiyye, tecelli-i**

---

115 Nisa, 113

116 Yani bu makam çalışma ile kazanılmaz.

117 **Şühud:** şâhidler. Görme, şahid olma. * Müşahede etme. * Görünecek halde şekillenme

118 **Şuûnat:** Şuunlar. Keyfiyetler, haller. * Emirler.

sıfatiyye ve esmâiyye [119] cemi hazretlerin hepsini yeryüzünden arşa, zerreden külliye (parçadan-tüme), noktadan harflere, harflerden kelimelere, kelimelerden manalara, manalardan işaretlere, işaretlerden sırlara, sırlardan sırların sırrı istenilen zâtım olan vahidiyyetime kadar hepsini sana verdik.

Kasıtlar. Talepler

[119] **Tecellî-i zatî**: Arapça, zâta (öze) ait tecellî (ortaya çıkış) demektir. Sıfat söz konusu olmaksızın, zâtın başlangıcı olan tecellî için kullanılan bir tâbirdir. Zat tecellîsi; esma ve sıfat tecellîsi vasıtasıyla olur. Onlarsız olmaz. Hakk'ın zatının, mevcudata, perdeler ardından (isim ve sıfat perdeleri) tecellî etmesi zarurîdir.

Tecellî-i esma: Arapça, isimlerin tecellîsi (ortaya çıkışı), demektir. Allah Teâlâ'nın güzel isimlerinden birinin, kulun kalbine açılması. Bu tecellî meydana gelince kul, o ismin nurları altında öylesine mağlub olur ve şaşırır ki, Allah Teâlâ'ya o isimle seslense, Allah Teâlâ ona karşılık verir. Sülük mertebelerinin dördüncüsünde, tecellî-i esma olayı zuhur eder.

Tecelli-i sıfat: Sıfatlara, ait tecellîyi (ortaya çıkışı) ifade eden Arapça bir sözcük. Allah Teâlâ'nın sıfatlarından bir sıfatın, kulun kalbinde ortaya çıkması. Allah Teâlâ'nın sıfatlarından biriyle, mesela işitme sıfatıyla tecellîye maruz kalan bir kimse, cansız varlıkların zikrini işitir hâle gelir. Buna, **"Hakka'l-Yakîn"** makamı denir.

120

---

[120] Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selem besmeledeki noktanın topladığı sırların hepsidir.

Kâinattaki işlerin olması için söylenen كن deki noktanın da kendisidir. Besmeledeki noktanın yorumları çok yapılmasına rağmen كن deki noktanın izâhatı fazla bildirilmemiştir. Besmele kâinatın devamına sebep iken كن deki nokta varlığına sebeptir. Çünkü irâde-i küllinin, yani Allah Teâlâ'nın irâdesinin varlıklar üstü muradı ile âlemler takdir edilmiştir. Bu noktaların her ikisi de Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz´dir. Çünkü Allah Teâlâ'nın Efendimizle olan münasebetini beşeri olgularla anlamak mümkün değildir. Aşık ile sevgilisi arasındaki münasebetin yorumları üzerine nice diller dökülmüştür. Fakat sonuç şudur denecek bir şeye yedinci makamdan haberi olanlar dışında kimse bir şey söyleyememiştir.

Fazilet hazinesinin de sahibi Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimizdir. O bu hazineyi mahlûkâta ve isteyenlere kabiliyeti miktarınca veren, âlemlere rahmet olarak geldi. (Salât-ı Meşiş ve Açıklaması, s.8)

"Görmüyor musunuz? Şüphesiz Allah Teâlâ, göklerde ve yerde olanları emrinize âmâde kılmış ve zâhirî ve bâtınî nimetlerini genişletip tamamlamıştır." Lokman, 20

Bu nimetlerin en büyüğü şüphesiz ki, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin zâtıdır.

“Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem)Tek zâtım da sensin.”

“Kâf ü nun[121] arasında asıldan ve zâhir olmuş ne kadar tümüyle olan ve olacak şeyler Senin tek zâtındandır.”

Bu sırrı bu ayet ile bildirdim.

اِنمَا اَمْرُهُ اِذَا اَرَادَ شَيًّا اَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ

“O'nun emri, bir şeyi dileyince ona sadece “Ol!” demektir. O da hemen oluverir.”[122]

O’nun sayesinde nâil olunan nimetler kemmiyyet ve keyfiyyet olarak değerlendirilip takdîr edilmesi mümkün değildir. Müminlerin Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme getirdikleri salât ü selâmlar, bu nimetlere karşı bir teşekkürdür. Müminlere karşı son derece düşkün olan ve onlara dünyâ ve âhiret saâdetinin yolunu gösteren Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme karşı, salât ü selam getirmek hem bir vefâ hem de sadâkat borcu olmanın ötesinde bir ilâhî emirdir. Zîrâ Allah Teâlâ müminlere, bütün nimetlere vâsıta ve vesile olan Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme salât ve selâm etmelerini emretmiştir. Her hayır hakîkatte Allah Teâlâ’dan ise de, o nimete vesile olanlara da teşekkür etmek mümin olmanın gereğidir. Şüphe yok ki, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem tüm dînî, ve dünyevî hayrın vesilesi ve vâsıtasıdır.

121 كن **“Kün=ol”**

122 Yasin, 82

“O halde Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) benim aynım [123] senin zâtın, senin aynın benim zâtım olduğumuz halde sen nasıl ebter olursun.”[124]

“Belki; senin zâtın bütün âlemleri ve çokluğu toplayan hakiki zât iken seni göremeyen, bulmayan, ayrılık ve başkalık karanlıklarında ve şirkte olan kimse ebterdir.”

كَلاَّ اِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ

“Hayır; gerçekten onlar, Rablerinden perdelenerek-yoksun tutulmuşlardır.” [125] **öyle birçokluk suretleri ile perdelendin ki,**

---

[123] **Ayn:** (C.: A'yan-A'yun-Uyûn) Göz. Pınar, kaynak. Çeşme. Tıpkısı, tâ kendisi. Zât. Eşyanın hakikatı. Kavmin şereflisi. Diz. Altın. Nazar değme. Casus. Her şeyin en iyisi.

[124] **“Her kim benim veli kullarımdan birisine düşmanlık ederse ben ona harp açarım. Kulum kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşmamıştır. Kulum bana devamlı nafile ibadetleri ile yaklaşır. Bunun sonucunda ben onu severim. Bir kere onu sevdim mi ben onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Eğer benden bir şey isterse onu veririm. Bana sığınırsa muhakkak onu korurum.” (**Buhârî. Rekaik, 38; İbn. Mâce. Fiten. 16.38)

[125] Mutaffifîn, 15

bu âyette belirtilen durumdaki müşrik, kâfir ve cahillerin perdelendirilmesi gibi onlar Senin hakîki zâtını göremediler.

فَصَل ِلَربكَ

إِنا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ Kelâmında Makamı Zât-ı Ehâdiyyet-i Muhammediyye'ye konusuna işaret vardır. Bu Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimizin, Allah Teâlâ'nın zâtına olan salât ve ittisali [126] onunla ittihadıdır. Yani

"Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) sen kendin olduğunda da benim zâtım gibi ol. Beni kendinde görmeye çalış ve bende mahv ve fânî ol. Bu halde kendini benimle bâkî, mevcut ve zâtımın birliğine ait bütün kemâl sıfatlarıyla kâdir bulursun.

Vücüdunun zerreleriyle benim zâtım ol. Tâ ki benim muradım senin yaratılışınla ortaya çıkıp zâhir olsun.

Muhakkak senin vücudun benim zâtımdır. Böylece vücudunun zerrelerini benim zâtımla bağdaştırırsan, benim niyet ve dilediğim şeyi [127] senden yaratılmış âle-

---

[126] **İttisal:** Ulaşmak. Bitişmek. * Birbirine dokunmak. Yakınlık. Bağlılık. Kavuşmak

[127] Allah Teâlâ'nın emrettiği şeyler ile ile dilediği ve istediği şeyler çok farklıdır. Allah Teâlâ'nın

mi de bulursun. Şu birleşmemiz senin üzerine büyük bir fazilet olan benim fazlım için, namaz kıl ve şükür et."

وَانْحَرْ

"Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) sen Rabbine namaz kıldığın, Rabbi'ninde zât-ı olduğun gibi, iç ve dış âlemdeki varlıkların bedenlerini bilirsen vücudunun bedenini kurban edersin. Böylece benim zâtımdan başka senin vücudunda eser yani bir şey bakî kalmasın. [128]Hakikatte senin zâtın benim zâtım olduğundan, benim dışımdakileri unuttuğun gibi, bütün âlemleri, mahlûkları, varlıkları oluşları da tasdik edip var kabul et. O âlemler ki, sahiplerin hayırlı mülkleridir." Mesela; deve Arap kabilesinin hayırlı malıdır.

الذِى اَعْطَى كُل شَىْءٍ خَلْقَهُ ثم هَدَى

"Her şeyi yaratan, sonra da onu yaratılış gayesine uygun yola koyan" [129] ayetinde buyurduğum gibi Sen'de benim kerem ve cömertliğim, çeşitli tecelliler ve yüksek

---

emrettiklerini herkes bir şekilde bilebilir. Fakat muradını bilmek ise herkese nasip olmaz.

[128] **"Attığın zaman sen atmadın; ama Allah attı."** (Enfal, 17) âyetine işaret vardır.

[129] Taha, 50

ihsanlarım ile bütün zerrelere ve âlemlere keremli ve cömert ol. Hatta her ne şey ki, sen onlara ihsan edip verdinde, onu bulabildiler. O kendilerine ihsan olunan şeylerden senin kurbana [130] ve tasdikine sığınanlarını vücuduna (varlığına) ve sırrına kavuştur. Taki ârifler ve varis olanlar Ayn-ı Küll (her şeyin zâtı), Kitab-ı Mübin, Sebü'l-Mesânî,[131] Kur'ân-ı Kerim'in Sen olduğunu görsünler."

اِن شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ

"Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) Bu meşhur, âli, yüksek, büyük, ulu, bülend Kevser suresinde işaret etiğim senin kadrin ve fâziletin benim fâzilet ve kadrim olunca kim sana kusur ve noksanlık nisbet edebilir. Bu sure Senin kadrin ve faziletinden ibaret olunca, bunu bilmeyenler ancak ebterdir.[132] Bu nedenle Sendeki hakikati inkâr edenlerin varlıkları da ve soyları da kesik ve neticesizdir.

---

[130] Kurban; yakınlık kazanmak için fedâ edilen şey.

[131] **Sebü'l-mesanî:** Tekrar tekrar okunan, iki kez nazil olan Fatiha sûresi.

[132] **Ebter:** Sonunda oğlu ve kızı kalmayan insan. * Ölümünden sonra adı hatırlanıp anılacak hayrı ve ihsanı kalmayan kişi. * Eksik, tamamlanmamış

Senin inkâr edenlerde gördüğün varlık ve vücut ise mutlak bir hayaldir ve yoktur-lar. Nitekim inkâr ve vehim (asılsız) şeylerin varlığı olmadığından bunlara varlık ver-mende mümkün olamayacağı için onlar ebterdirler."

"Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) Sen benim Hayy ve Kayyum[133] (Ha-yatım ve kayyumiyyetim) ile Hayy ve Kay-yum iken hangi sebep ve keyfiyetle ebter olursun?

"Ya Muhammed! (sallallâhü aleyhi ve sellem) bir olan zât-ının faziletini Kevser suresinde işaretlerle belirttiğimiz gibi Sen Hayy ve Kayyum'sun." (Tefsir bitti.)

Abdürrahim b. Ali El-Melâmî (Fedâî) der-ki; "Benim için Kurban Bayramı ve Sure-i Kevser için Makam-ı Ehadiyye lisânıyla layık olan tefsir budur.

Ey Allah Teâlâ'm! beni bu makâm-ı ehâdiyetin hakikatine ulaştırarak, zikrolunan makamın sahibi Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve Ehl-i Beyt'in hürmetine Kevser Suresi'nin sırrına kavuşturmanı niyaz ediyo-

---

[133] **Kayyum:** Başlangıç, nihayet ve yeniden oluş gibi hallerden münezzeh ve ezelden ebede kaim, dâim ve var olan Allah Teâlâ. Bütün eşyanın ancak kendisi ile kaim olduğu Cenab-ı Hakk.

rum.

Hamd ve şükür âlemlerin Rabb'inedir.[134]

[134] Menlik Müftüsü Mustafa Efendi, Osmanlıca Tercümesi Bitiş Tarihi: 2 Zi'lkade 1321-16 Şubat 1319-**30 Ocak 1904**

İçindekiler

Kaynakça

ERGİN O. Nuri Balıkesirli Abdülazîz Mecdi Tolun Hayatı ve Şahsiyeti [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 1942.

GÖLPINARLI Abdülkâdir Melâmîlik ve Melâmiler [Kitap]. - İstanbul : Elif, 1931- Tıpkı Basım 2006.

KUMANLIOĞLU Hasan Fehmi Muhammed Nûrü'l-Arabî Hayatı, Şahsiyeti Ve Bazı Tasavvufî Görüşleri [Kitap]. - İzmir : Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü- 4112 Yüksek Lisans Tezi, 1988.

ŞAHİN Mine Abdürrahim Fedâî'nin Kasîde-i Nûniyyesi (Transkripsiyon-Nesre Çeviri- İnceleme) [Kitap]. - Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü : 253430 Yüksek Lisans Tezi Enstitü Anabilim Dalı: Türk Dili Ve Edebiyatı Enstitü Bilim Dalı:, Temmuz – 2009.

YEŞİL Şemseddin Gavs-ı Âzam Abdulkâdir Geylâni Hazretlerinin Hakikâte ve Mârifete Ait Nutukları [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 1978.